

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Ступінь вищої освіти Бакалавр

на тему

«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ»

Виконав: здобувач вищої освіти

V курсу, групи Тур-51

спеціальності 242 Туризм

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Туризм

Підгайний Арсен-Михайло Романович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник к.е.н, в. о. доцента Ірина ДИДІВ

(наук. ступінь, вчене звання, ім'я та прізвище)

Рецензент: Наталія КОРНІЄНКО

(ім'я та прізвище)

ДУБЛЯНИ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

Ступінь вищої освіти Бакалар
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
(шифр і назва)

Спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
(назва ОП)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
туризму
(назва кафедри)

(підпис)
Оксана КРУПА
(ім'я, та прізвище)

“ ”

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти
Підгайному Арсену-Михайлу Романовичу
(Прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «Сучасний стан та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області»

Керівник роботи к.е.н, в. о. доцента Дидів І. Б.
(ім'я та прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП від «30» грудня 2022 р. №452/к-с.

2. Строк подання здобувачем роботи 17 квітня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони України та Постанови Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області, Управління туризму та курортів Львівської ОВА, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, Інтернет ресурси та інші інформаційні дані

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретико-методичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму

1.1. Теоретичні основи та завдання лікувально-оздоровчого туризму

1.2. Значення лікувально-оздоровчого туризму та його роль у туристичному бізнесі

1.3. Методика досліджень лікувально-оздоровчого туризму

Розділ 2. Оцінка лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області

2.1. Основні показники та можливості лікувально-оздоровчого туризму

2.2. Аналіз сучасних тенденцій та нових викликів у сфері медичного та оздоровчого туризму

2.3. Вплив лікувально-оздоровчого туризму на стан хорони навколишнього середовища

Розділ 3. Перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму

3.1. Перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

3.2. Застосування інноваційних тенденцій для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

Розділ 4. Охорона праці

4.1. Аналіз стану охорони праці і заходи покращення виробничої санітарії і гігієни праці у підприємствах та організаціях туристичної галузі.

4.2. Пожежна безпека

4.3. Інструкція з охорони праці та пожежної безпеки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
рисунок, таблиці, схеми

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата		Відмітка про виконання
		завдання видав	завдання прийняв	
Стан охорони навколишнього середовища				
Охорона праці				

7. Дата видачі завдання «30» січня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Отримання завдання для написання кваліфікаційної роботи	30.01.2023	
2.	Розробка плану кваліфікаційної роботи, ознайомлення з літературними джерелами за темою, збір практичних матеріалів	до 02.02.2023	
3.	Написання вступу і I розділу	до 20.02.2023	
4.	Написання II розділу	до 17.03.2023	
5.	Написання III розділу	до 03.04.2023	
6.	Написання IV розділу і висновків	до 10.04.2023	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи і подання науковому керівнику для написання відгуку	до 17.04.2023	
8.	Перевірка тексту кваліфікаційної роботи на унікальність. Скерування на зовнішню рецензію	до 22.04.2023	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі	до 24.04.2023	
10.	Захист кваліфікаційної роботи перед Екзаменаційною комісією	26.04.2023	

Здобувач вищої освіти _____
(підпис)

Арсен-Михайло Підгайний
(ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

Ірина ДИДІВ
(ім'я та прізвище)

УДК 338.48-6:615.8.(477.83)

Кваліфікаційна робота: 73 сторінки текстової частини, 6 рисунків, 3 таблиці, 59 літературних джерел.

Підгайний А.-М. Р. Сучасний стан та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області. Кваліфікаційна робота за спеціальністю 242 Туризм. Львів: ЛНУП, 2023. 73 с.

У роботі розглянуто теоретико-методичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму, його основні поняття та завдання, охарактеризовано значення та роль лікувально-оздоровчого туризму у туристичному бізнесі і наведено основні його складові, описано методику дослідження лікувально-оздоровчого туризму.

Надано оцінку основних показників та можливості лікувально-оздоровчого туризму та охарактеризовано лікувальний профіль курортів у Львівській області, проведено SWOT-аналіз розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Проаналізовано сучасні тенденції та нові виклики у сфері медичного та оздоровчого туризму, досліджено кількість санаторно-курортних закладів Львівської області та осіб, які пройшли оздоровлення.

На основі результатів досліджень наведено перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму та основні фактори, які можуть сприяти зростанню індустрії лікувально-оздоровчого туризму. Охарактеризовано роль та застосування інноваційних тенденцій для розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

АНОТАЦІЯ

У першому розділі кваліфікаційної роботи на тему «Теоретико-методичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму» описано теоретико-методичні основи дослідження лікувально-оздоровчого туризму, його основні поняття та завдання, охарактеризовано значення та роль лікувально-оздоровчого туризму у туристичному бізнесі і наведено основні його складові, описано методику дослідження лікувально-оздоровчого туризму.

В другому розділі за допомогою статистичних та логічних методів аналізу з використанням інформаційних ресурсів, наукової та спеціалізованої літератури надано оцінку основних показників та можливості лікувально-оздоровчого туризму і охарактеризовано лікувальний профіль курортів у Львівській області, проведено SWOT-аналіз розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Проаналізовано сучасні тенденції та нові виклики у сфері медичного та оздоровчого туризму, досліджено кількість санаторно-курортних закладів Львівської області та осіб, які пройшли оздоровлення.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи наведено перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму та основні фактори, які можуть сприяти зростанню індустрії лікувально-оздоровчого туризму. Охарактеризовано роль та застосування інноваційних тенденцій для розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, медичний туризм, туристична індустрія, інновації, тенденції, розвиток.

ANNOTATION

In the first section of the qualification work on the topic "Theoretical and methodological foundations of the research of medical and health tourism", the theoretical and methodological foundations of the research of medical and health tourism, its main concepts and tasks are described, the meaning and role of medical and health tourism in the tourism business are characterized, and its main components, the research methodology of medical tourism is described.

In the second chapter, with the help of statistical and logical methods of analysis using information resources, scientific and specialized literature, an assessment of the main indicators and opportunities of medical and health tourism was provided, and the medical profile of resorts in the Lviv region was characterized, a SWOT analysis of the development of medical and health tourism was carried out. Modern trends and new challenges in the field of medical and health tourism have been analyzed, the number of sanatorium-resort facilities in the Lviv region and people who have undergone rehabilitation have been investigated.

In the third section of the qualification work, the prospects of new opportunities for the development of medical and health tourism and the main factors that can contribute to the growth of the medical and health tourism industry are given. The role and application of innovative trends for the development of health tourism are characterized.

Key words: medical tourism, medical travel, tourism industry, innovations, trends, development.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	9
1.1. Теоретичні основи та завдання лікувально-оздоровчого туризму	9
1.2. Значення лікувально-оздоровчого туризму та його роль у туристичному бізнесі	15
1.3. Методика досліджень лікувально-оздоровчого туризму	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	25
2.1. Основні показники та можливості лікувально-оздоровчого туризму	25
2.2. Аналіз сучасних тенденцій та нових викликів у сфері медичного та оздоровчого туризму	35
2.3. Вплив лікувально-оздоровчого туризму на стан хорони навколишнього середовища	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	46
3.1. Перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму	46
3.2. Застосування інноваційних тенденцій для розвитку лікувально оздоровчого туризму	51
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	55
4.1. Аналіз стану охорони праці і заходи покращення виробничої санітарії і гігієни праці у підприємствах та організаціях туристичної галузі.	55
4.2. Пожежна безпека	57
4.3. Інструкція з охорони праці та пожежної безпеки	60
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми. Тема кваліфікаційної роботи про сучасний стан та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області є надзвичайно актуальною через унікальні природні надбання, рекреаційні ресурси та розвинену інфраструктуру регіону. Львівська область має багату культурну спадщину, включаючи численні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, і є домом для багатьох природних пам'яток, таких як Карпатські гори та численні гарячі джерела та мінеральні води.

Львівська область має високорозвинену систему охорони здоров'я, багато сучасних медичних закладів та висококваліфікованих медичних працівників. Це робить Львівщину привабливим місцем для лікувально-оздоровчого та медичного туризму, оскільки відвідувачі можуть скористатися високоякісними оздоровчими та медичними послугами в мальовничому та культурно насиченому середовищі. Проте є й виклики, які необхідно вирішити, щоб повною мірою реалізувати потенціал лікувально-оздоровчого туризму на Львівщині. Ці виклики включають покращення якості та безпеки лікувально-оздоровчого обслуговування, усунення мовних і культурних бар'єрів і розробку цільових маркетингових стратегій для просування пропозицій туризму в регіоні.

Загалом, тема сучасного стану та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області є дуже актуальною, оскільки висвітлює потенціал регіону, який може стати провідним напрямком лікувально-оздоровчого туризму в Європі, а також наголошує на необхідності постійних інвестицій та співробітництво для подолання існуючих проблем і повної реалізації цього потенціалу.

Метою теми «Сучасний стан та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області» є огляд сучасного стану лікувально-оздоровчого туризму в регіоні та визначення можливостей подальшого розвитку, щоб забезпечити комплексне розуміння потенціалу області як дестинації для медичного та оздоровчого туризму, дослідити сильні та слабкі сторони як місця для медичного та оздоровчого туризму, а також висвітлити

ключові тенденції та нові можливості в галузі.

Завдання кваліфікаційної роботи полягає у:

- визначенні основ та завдань лікувально-оздоровчого туризму;
- методиках дослідження у сфері лікувально-оздоровчого туризму;
- аналізі сучасного стану та основних тенденції у лікувально-оздоровчому туризмі;
- дослідженні сильних та слабких сторін лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області;
- окресленні перспектив та можливостей лікувально-оздоровчого туризму;
- ролі інноваційних тенденцій у розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Об'єктом дослідження виступає дослідження Львівська область, яка є географічним розташуванням та потенційним напрямком для лікувально-оздоровчого туризму.

Предмет дослідження є галузь лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області, включаючи типи медичних послуг і оздоровчих заходів

До методів дослідження, які використані для написання кваліфікаційної роботи входять: метод індукції та дедукції, методи кількісного та якісного аналізу, методи порівняння та спостереження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Теоретичні основи та завдання лікувально-оздоровчого туризму

Лікувально-оздоровчий туризм – це галузь, що швидко розвивається, яка поєднує подорожі з лікуванням або оздоровчими заходами. Львівська область в Україні має значний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, враховуючи її природні ресурси, культурні пам'ятки та добре налагоджену медичну базу. Медичний туризм у Львівській області зосереджений насамперед на стоматологічних та косметичних хірургічних процедурах, а також на реабілітаційних та оздоровчих програмах. В області є кілька приватних клінік і лікарень, які пропонують високоякісні медичні послуги як вітчизняним, так і іноземним пацієнтам. Крім того, є численні курорти, оздоровчі центри та курорти, які пропонують широкий спектр заходів для відпочинку та оздоровлення.

Лікувально-оздоровчий туризм, зокрема, є широким поняттям; і його значення залежить від культури та географії в ЄС. Наприклад, у південній Європі оздоровчий туризм пов'язаний із морським узбережжям, середземноморською дієтою та повільнішим ритмом життя. У Скандинавії центр оздоровлення зосереджений на активному відпочинку на свіжому повітрі, наприклад прогулянках і плаванні. Як ви бачите, визначення оздоровчого туризму різне в ЄС і служить доказом збігу між оздоровчим і спа-туризмом [1] .

До недавнього часу найкращими лікувально-оздоровчими напрямками для європейців були Велика Британія, Франція, Німеччина, Італія та Іспанія. Однак після того, як у 2014 році була прийнята нова Європейська директива про транскордонне охорону здоров'я (яка стверджує, що для всіх громадян ЄС повинен бути вільний доступ до лікування в громадському просторі), з'явився новий ринок лікувально-оздоровчого туризму, який оплачується державою. Як наслідок, такі країни, як Угорщина, Чехія, Румунія, Польща та Латвія, стали популярними напрямками для західноєвропейців. За даними Польської асоціації

лікувально-оздоровчого туризму, у 2014 році до Польщі прибуло на лікування та оздоровлення 488 000 іноземних туристів.

Сьогодні оздоровчий туризм становить близько 5 відсотків індустрії туризму в ЄС-28 і становить близько 0,3 відсотка економіки ЄС. Насправді він має більшу частку внутрішнього туризму, ніж традиційний туризм. Таким чином, збільшення частки лікувально-оздоровчого туризму може зменшити сезонність туризму, підвищити якість праці та сталість [4] .

Можливо, це одна з причин, чому такі країни, як Туреччина, впроваджують політику для розвитку ринку лікувально-оздоровчого туризму. У Туреччині, яка стала головним і популярним напрямком для медичних туристів, які шукають менш складне лікування та оздоровлення, уряд пропонує знижки для пацієнтів, які літають авіакомпанією Turkish Airlines. Уряд також планує запровадити безподаткові зони охорони здоров'я для іноземних пацієнтів. Все більше урядів і компаній пропонують дешеві авіаквитки, відкриті кордони та інклюзивні пакети для подальшого розвитку цього сегменту туристичного ринку.

Загалом, визначення лікувально-оздоровчого туризму не дуже чітке, що ускладнює включення його до статистики туризму. Отже, це ускладнює вимірювання важливості, зростання та впливу лікувально-оздоровчого туризму на загальну індустрію та економіку туризму [5] .

Закон України «Про туризм» містить термін «лікувально-оздоровчий туризм» без чіткого визначення. Визначення цього терміну залишається незрозумілим навіть серед дослідників, про що свідчить відсутність консенсусу серед вітчизняних та зарубіжних учених. Вітчизняні дослідники пов'язують лікувально-оздоровчий туризм із санаторно-курортною системою, використовуючи такі терміни, як «оздоровлення», «санаторно-курортний», «оздоровчий». Натомість у зарубіжній літературі найчастіше вживаються терміни «оздоровчий туризм», «медичний туризм», «оздоровчий і спа-туризм» та ін. Отже, неоднозначність визначення «лікувально-оздоровчого туризму» призводить до того, що він ототожнюється з іншими видами туризму або є складовою окремого виду туризму, поєднуючи декілька споріднених видів діяльності (Табл. 1.1.). Ця

неоднозначність ускладнює визначення реальних обсягів туристичних потоків з лікувально-оздоровчим призначенням, визначення лімітів бази розміщення та розробку програм підтримки цього виду туризму.

Таблиця 1.1. – Тракткування поняття «лікувально-оздоровчий туризм» у публікаціях українських науковців

Науковці	Визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм» у працях науковців
Баєв В. В. [4, с. 163–164]	Тотожний поняттю « <i>медичний туризм</i> », який включає як діагностику лікування, так і профілактику захворювань, здоровий спосіб життя і косметичні послуги
Холявка В. З. та ін. [12, с. 26]	Тотожний поняттю « <i>спа-лікувальний туризм</i> » та поняттю « <i>health tourism</i> » (подорожі за здоров'ям)
Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. [5]	Є складовою « <i>медичного</i> » туризму, головною метою якого є лікування чи перебування у медичних закладах за межами своєї країни та який складається з «лікувального», «оздоровчого» та «пологового» туризму
Романова А. А. [13]	Поділяється на « <i>медичний туризм</i> » та « <i>велнес- і спа-туризм</i> »
Мельник Л. В., Батиченко С. П. [9, с. 41–42]	Спрямований на відновлення здоров'я чи профілактику (попередження) захворювань, метою якого є лікування, оздоровлення, рекреація і відпочинок
Мочульська О. М. та ін. [15, с. 56]	Поділяється на « <i>лікувальний</i> », метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і « <i>профілактичний</i> » (велнес-туризм)
Рутинський М., Петранівський В. [6]	Поїздки на курорт, а також будь-які інші поїздки з метою лікування, наприклад, для операції в закордонній клініці
Парфіненко А. Ю. та ін. [7, с. 131]	Базується на використанні природних ресурсів: мінеральних вод, лікувальних грязей і кліматичних умов, які здійснюють позитивний вплив на лікування різноманітних захворювань

Джерело: допрацьовано автором на основі [2]

Проте сучасний стан лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області перебуває ще на початковій стадії розвитку. Є кілька проблем, які необхідно вирішити, щоб повністю реалізувати потенціал цієї галузі. Однією з головних проблем є слабо розвинена інфраструктура та допоміжні послуги, таких як транспорт, проживання та мовна допомога, що може ускладнити доступ іноземних пацієнтів до медичних послуг у регіоні. Ще одним викликом є потреба в більш стандартизованих стандартах якості та безпеки для медичних закладів. Хоча у Львові є кілька високоякісних приватних клінік і лікарень, все ще бракує стандартизованих правил і процедур акредитації, які могли б забезпечити постійну якість обслуговування та безпеку пацієнтів [3].

Незважаючи на ці виклики, область має значний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Наприклад, природні ресурси регіону, зокрема мінеральні джерела, озера та ліси, створюють унікальні можливості для розвитку оздоровчого та екологічного туризму. Крім того, культурна спадщина регіону, включаючи його історичну архітектуру, музеї та фестивалі, може привабити туристів, які зацікавлені в поєднанні культурної діяльності з медичними та оздоровчими процедурами [6].

Для подальшого розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області важливо вирішити поточні виклики та створити сприятливе середовище для галузі. Це може включати інвестиції в інфраструктуру та допоміжні послуги, розробку стандартизованих стандартів якості та безпеки, а також популяризацію унікальних природних і культурних ресурсів регіону серед потенційних туристів. Лікувально-оздоровчий туризм є відносно новою галуззю, яка виникла в результаті зростання попиту на медичні послуги в різних частинах світу. Теоретичні основи оздоровчого туризму базуються на поєднанні різних концепцій і теорій з різних дисциплін, таких як туризм, медицина та економіка охорони здоров'я [7, 8].

Теоретичні основи туризму базується на концепції туристів, які подорожують до місць призначення, щоб відчутися щось нове та відмінне від їхнього повсякденного життя. Оздоровчий туризм можна розглядати як особливий вид туризму, коли туристи подорожують до місць призначення, щоб отримати лікування або покращити своє здоров'я та добробут. Теорія туризму використовується для пояснення поведінки оздоровчих туристів та їхніх мотивів для подорожей до різних місць призначення з міркувань здоров'я [9].

Медична теорія базується на ідеї, що люди шукають медичної допомоги, щоб покращити стан свого здоров'я або запобігти подальшим захворюванням. Оздоровчий туризм будується на передумові, що люди подорожуватимуть для отримання медичного лікування, якщо воно недоступне в їхній країні. Медична теорія використовується для пояснення видів лікування та послуг, які користуються попитом в оздоровчому туризмі, а також якості та безпеки медичних послуг, що надаються оздоровчим туристам [10, 45].

Оздоровчий туризм базується на концепції медичних подорожей, коли пацієнти шукають лікування в країнах, де лікування дешевше, ніж у їхній країні. Економіка охорони здоров'я використовується для аналізу економічного впливу оздоровчого туризму на країну, включаючи потенційні вигоди та витрати від медичного туризму для місцевої економіки та системи охорони здоров'я.

Теорія якості базується на ідеї, що послуги оздоровчого туризму повинні бути високоякісними, щоб залучити та утримати оздоровчих туристів. Напрямок оздоровчого туризму повинні надавати високоякісні медичні послуги, розміщення та допоміжні послуги, щоб задовольнити потреби та очікування оздоровчих туристів. Теорія якості використовується для аналізу факторів, що впливають на якість медичних послуг, що надаються оздоровчим туристам, включаючи стандарти якості, ліцензування та сертифікації [12, 47] .

Теоретичні основи оздоровчого туризму різноманітні та багатогранні, спираючись на різні концепції та теорії з різних дисциплін. Повне розуміння цих теоретичних основ має важливе значення для ефективного управління та розвитку послуг і напрямків оздоровчого туризму.

Основними завданнями оздоровчого туризму є надання високоякісних медичних послуг пацієнтам, які шукають медичне лікування або процедури за межами своєї країни, а також пропонуючи унікальний досвід подорожі, який сприяє здоров'ю та гарному самопочуттю. До основних завдань лікувально-оздоровчого туризму належать (Рис. 1.1.):

- надання доступу до спеціалізованих медичних процедур: є одним із головних завдань оздоровчого туризму, які можуть бути недоступними в країні проживання пацієнта. Це включає такі процедури, як косметична хірургія, стоматологічні процедури, лікування безпліддя та інші медичні спеціальності;

- пропонувати високоякісні медичні послуги, які відповідають або перевищують міжнародні стандарти. Це включає забезпечення того, щоб медичні установи та обладнання були сучасними та належним чином підтримувалися, а медичний персонал був висококваліфікованим;

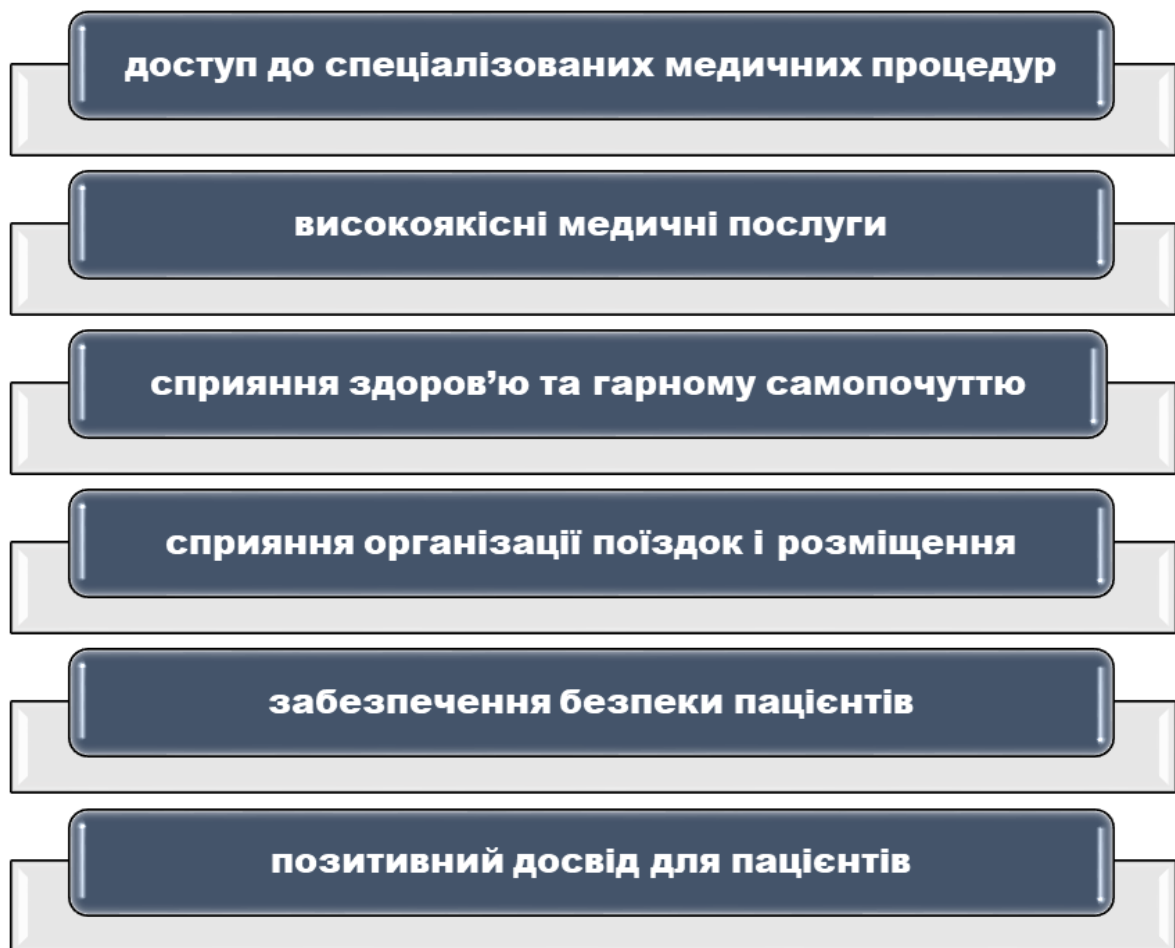

Рис. 1.1 – Основні завдання лікувально-оздоровчого туризму

Джерело: власна розробка автора

– сприяння здоров'ю та гарному самопочуттю: місця оздоровчого туризму часто пропонують низку оздоровчих та профілактичних медичних послуг, таких як заняття йогою та медитацією, спа-процедури та фітнес-програми. Ці послуги створені для підтримки фізичного та психічного благополуччя та покращення загального досвіду подорожі;

– сприяння організації поїздок і розміщення: постачальники послуг лікувально-оздоровчого туризму несуть відповідальність за організацію поїздок і розміщення пацієнтів і їхніх супроводжуючих, включаючи перельоти, транспортування та проживання в готелях або інших типах ночівлі;

– забезпечення безпеки пацієнтів: постачальники послуг оздоровчого туризму повинні забезпечувати безпеку пацієнтів та їхніх супроводжуючих, включаючи надання підтримки та допомоги під час процесу лікування та

усунення будь-яких потенційних ризиків або ускладнень, які можуть виникнути;

– забезпечення позитивного досвіду для пацієнтів: постачальники послуг оздоровчого туризму повинні прагнути забезпечити позитивний досвід для пацієнтів, який відповідає або перевершує очікування пацієнтів. Це включає в себе пропонування індивідуального догляду та уваги, забезпечення комфорту та поінформованості пацієнтів протягом усього процесу лікування, а також надання підтримки та допомоги під час періоду відновлення.

Загалом, завдання оздоровчого туризму зосереджені на наданні високоякісних медичних послуг пацієнтам, а також пропонуванні унікального досвіду подорожі, який сприяє здоров'ю та гарному самопочуттю. Постачальники послуг оздоровчого туризму повинні збалансувати потреби пацієнтів із вимогами індустрії подорожей і туризму, щоб забезпечити успішний і стійкий сектор лікувально-оздоровчого туризму.

1.2. Значення лікувально-оздоровчого туризму та його роль у туристичному бізнесі

Лікувально-оздоровчий туризм є важливим і зростаючим сегментом індустрії туризму, що приносить значні економічні, соціальні та оздоровчі переваги. Розглянемо деякі з основних причин, чому оздоровчий туризм важливий і як він сприяє розвитку туристичного бізнесу.

Лікувально-оздоровчий туризм може принести значні доходи для різних напрямків туристичної сфери і постачальників медичних послуг. Туристи, які користуються послугами медичного туризму зазвичай витрачають більше на проїзд і проживання, ніж звичайні туристи, і вони також витрачають гроші на медичні послуги та послуги оздоровлення, включаючи консультації, лікування та ліки. Це створює робочі місця та стимулює економічне зростання в країні чи регіоні, де розвивається цей вид туризму [13, 46].

Також, лікувально-оздоровчий туризм має позитивний соціальний вплив, покращуючи доступ до медичних послуг та сприяючи міжкультурному обміну. Туристи, які користуються послугами медичного та оздоровчого туризму часто

подорожують до місць призначення, щоб отримати лікування, яке недоступне для них в їхніх країнах для покращення стану здоров'я та якості життя. Крім того, лікувально-оздоровчий туризм сприяє культурному обміну та взаєморозумінню, оскільки туристи у сфері лікувально-оздоровчого туризму взаємодіють з місцевими громадами та постачальниками медичних послуг [14, 48].

Лікувально-оздоровчий туризм має значні переваги для покращення здоров'я туристів. Вони отримують доступ до високоякісних медичних послуг, часто за нижчою ціною, ніж у своїх країнах. Це включає спеціалізоване лікування та процедури, такі як стоматологічне, косметичне лікування, а також традиційні медичні процедури, такі як хірургія та реабілітація.

Конкурентна перевага лікувально-оздоровчого туризму полягає у забезпеченні конкурентоздатності для напрямків, які мають високоякісні медичні послуги та привабливі туристичні пропозиції. Це може допомогти певним туристичним напрямкам виділитися серед конкурентів і залучити більше туристів для лікування та оздоровлення [15,44].

Лікувально-оздоровчий туризм також може сприяти передачі знань і розвитку туристично-рекреаційного потенціалу області. Медичний туризм може сприяти обміну знаннями та досвідом між постачальниками медичних послуг у різних країнах, що може покращити якість медичних послуг у як в Україні, так і в інших країнах туристичного призначення.

Загалом лікувально-оздоровчий туризм відіграє важливу роль у туристичному бізнесі, приносячи прибуток, сприяючи міжкультурному обміну, покращуючи показники здоров'я та надаючи конкурентну перевагу. Таким чином, він стає все більш важливим сегментом індустрії туризму, і очікується, що він продовжить розвиватися в найближчі роки [16, 42].

Оскільки лікувально-оздоровчий туризм обертається навколо турботи людини про своє здоров'я та благополуччя, він складається з двох основних складових, які включають відповідні бази надання послуг лікувально-оздоровчого туризму (Рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Основні складові лікувально-оздоровчого туризму

Джерело: [2]

Це поїздки в лікувальні заклади для лікування, відвідування професійних санаторно-курортних закладів для реабілітації після перенесених захворювань, оздоровчі путівки в зони відпочинку для профілактичних процедур для зміцнення імунітету, відвідування бальнеологічних центрів і термальних джерел, а також участь в оздоровчих програмах, спрямованих на для відновлення фізичного і психічного благополуччя в періоди відпочинку.

Лікувально-оздоровчий туризм ми вважаємо поєднанням лікувального та оздоровчого туризму. Лікувальний туризм передбачає поїздки в інші місця для медичних процедур, таких як стоматологічна допомога, репродуктивне лікування та діагностичні дослідження. Серед постачальників послуг – багатопрофільні або вузькопрофільні клініки, клініки та медичні центри. Цей вид туризму пов'язаний з медичною інфраструктурою та використовується для вирішення конкретних проблем зі здоров'ям [38].

Оздоровчий туризм спрямований на бальнеологічне, грязелікувальне і кліматолікувальне лікування. Цей вид туризму орієнтований на людей, які бажають продовжити відновлення свого здоров'я після курсу лікування певних захворювань. Розвивається в місцях з природними джерелами мінеральних вод, грязей або лікувальним кліматом. Виконавцями послуг є добре зарекомендовані санаторно-курортні заклади, які пропонують послуги за основним профілем охорони здоров'я закладу, а також загальні фізіотерапевтичні процедури, що проводяться під наглядом лікарів згідно з окремими правилами.

Профілактичний оздоровчий туризм – це вид оздоровчого туризму, що розвивається через бажання людей вести здоровий спосіб життя. Для успішного оздоровчого відпочинку заклади розміщення повинні мати спортивні та тренажерні зали, майданчики, різні види рухливих ігор, а також групові та індивідуальні програми активного проведення часу. Вони також повинні надавати процедури таласо-, гало-, апі-, стоун-терапії, а також послуги з біологічного відновлення організму (наприклад, басейни, сауни, масажні кабінети) і психологічної підтримки. Меню в ресторанах необхідно розробляти з урахуванням норм і правил раціонального харчування [39] .

Відновлювально-курортний туризм передбачає комплексні оздоровчі програми, спрямовані на фізично здорових людей під час відпочинку. Базою постачальників послуг можуть бути санаторно-курортні центри при готелях, санаторіях, профілакторіях з послугами, які максимально використовують воду при організації процедур. Особливою популярністю користуються готельно-оздоровчі комплекси, побудовані біля джерел з термальними водами [2].

Варто зазначити, що всі підвиди медичного туризму, незалежно від їх орієнтації на певні сегменти споживачів, доповнюють один одного. Так, медичні заклади пропонують різноманітні оздоровчі програми, а санаторно-курортні заклади розширюють свої пропозиції за рахунок додаткових послуг із оздоровчого та курортного туризму.

Лікувально-оздоровчий туризм є важливим і зростаючим сегментом індустрії туризму зі значними економічними, соціальними та оздоровчими

перевагами. Лікувально-оздоровчий туризм у туристичному бізнесі стає все більш важливим, оскільки він пропонує унікальну та прибуткову нішу в ширшій індустрії туризму. Наведемо деякі приклади щодо способів сприяння оздоровчого туризму загальному туристичному бізнесу:

- економічні вигоди: оздоровчий туризм може бути цінним джерелом доходу для напрямків, оскільки медичні туристи зазвичай витрачають більше на подорожі, проживання та медичні послуги, ніж звичайні туристи. Це створює нові робочі місця та стимулює економічне зростання в області, регіоні та країні.

- диверсифікація: лікувально-оздоровчий туризм пропонує можливість урізноманітнити свої туристичні пропозиції та зацікавити ширше коло туристів, рекламуючи свої медичні послуги, можна залучити туристів, які, можливо, не розглядали дані види послуг раніше.

- конкурентна перевага: напрямки, які мають високоякісні медичні та оздоровчі послуги і привабливі туристичні пропозиції, можуть виділитися серед конкурентів і отримати конкурентну перевагу. Це допоможе їм залучити більше туристів і отримати кращий дохід.

- популяризація місцевої культури та визначних пам'яток: оздоровчий туризм також може популяризувати місцеву культуру та визначні пам'ятки. Туристи, які користуються послугами лікувально-оздоровчого туризму часто мають вільний час під час своєї подорожі, який вони можуть використати, щоб дослідити місцевість, познайомитися з її культурою та визначними пам'ятками.

- передача знань: лікувально-оздоровчий туризм може сприяти передачі знань і досвіду між постачальниками медичних послуг у різних країнах. Це може допомогти покращити якість медичних послуг.

Пацієнти можуть обирати транскордонне лікування: можливість отримати доступ до певних методів лікування та оздоровлення, недоступних у їхніх країнах, нижча вартість і вища якість лікування; і можливість відпочити та оздоровитися в країні призначення. Пацієнти та туристи навіть можуть проводити в готелі більше часу, ніж у лікарні під час лікувально-оздоровчої поїздки. Залежно від процедури вони часто проводять пару ночей у лікувально-

оздоровчому комплексі, а решту часу проводять у готелі для відновлення здоров'я або фізіотерапії.

Опитування Європейської комісії показує, що значна частина громадян ЄС, близько 49 відсотків, готові подорожувати для отримання медичної допомоги та оздоровлення. Можливо, це пов'язано з директивою ЄС щодо охорони здоров'я, згідно з якою країни-члени повинні відшкодовувати своїм громадянам вартість медичної допомоги, яку вони отримують вдома (щоб захистити фінансову стабільність національних систем охорони здоров'я) [40].

Однак це створює певні недоліки для пацієнтів та туристів з бідніших країн із менш розвинутою системою охорони здоров'я. Наприклад, у Хорватії медичні послуги та послуги оздоровлення коштують значно менше, ніж у Швеції. Отже, хорватський пацієнт повинен буде заплатити зі своєї кишені за суттєву різницю у вартості лікування та оздоровлення, якщо він звернеться за медичною допомогою. У той час як пацієнт із заможнішої країни-члена ЄС може шукати лікування в Хорватії чи будь-якому іншому місці та країні, не сплачуючи багато з власної кишені за своє лікування. Цей сценарій є особливо вигідним для заможніших держав-членів, оскільки вони отримують економічні вигоди, якщо лікування за кордоном дешевше.

Лікувально-оздоровчий туризм є формою туризму, яка складається з поїздок пацієнтів в межах країни, або інші країни для отримання медичної допомоги та оздоровлення. Він включає в себе всі послуги, пов'язані з туризмом, такі як транспорт, проживання та гостинність. Лікувально-оздоровчий туризм складається з медичного туризму, оздоровчого туризму, санаторно-курортного туризму. Ці три компоненти різні, але також перетинаються між собою. Однак ми знаємо, що останніми роками ринок лікувально-оздоровчого туризму експоненціально виріс і призвів до появи нових форм оздоровчого туризму, таких як туризм для народжуваності та стоматологічний туризм [41].

Роль лікувально-оздоровчого туризму в туристичному бізнесі є значною, оскільки він пропонує напрямкам шлях урізноманітнити свої туристичні пропозиції, залучити більше туристів, отримати більше прибутку та

популяризувати місцеву культуру та пам'ятки. Оскільки попит на медичні послуги та послуги оздоровлення продовжує зростати в усьому світі, лікувально-оздоровчий туризм, може стати більш важливим сегментом індустрії туризму.

1.3. Методика досліджень лікувально-оздоровчого туризму

У туристичній індустрії зростає консенсус щодо необхідності досліджень для вивчення економічних, соціальних та екологічних наслідків туристичної діяльності. Однак існуючі різні методи досліджень ґрунтуються виключно на бізнес-підході або соціально-науковому підході до туризму. Вони часто не надають реальних прикладів того, як планувати, здійснювати чи аналізувати дослідження, пов'язані з туристичним бізнесом.

Теоретичні основи дослідження передбачають систематичний пошук і аналіз опублікованих досліджень, статистичних звітів, наукової та іншої відповідної літератури щодо туристичної діяльності. Цей метод допомагає визначити ключові тенденції, проблеми та можливості в галузі медичного та оздоровчого туризму у Львівській області.

Опитування та інтерв'ю: опитування та інтерв'ю використовували для збору даних від зацікавлених сторін у сфері медичного та оздоровчого туризму, включаючи медичних працівників, турагентів та туристів. Цей метод може надати уявлення про поточний стан галузі, а також визначити напрямки для покращення якості туристичних послуг у сфері обслуговування.

Відвідування місць та спостереження: Відвідування місць та спостереження можуть надати першочерговий досвід роботи з закладами та послугами медичного та оздоровчого туризму у Львівській області. Цей метод допоможе оцінити якість обслуговування та досвід пацієнтів та туристів, а також визначити потенційні сфери для покращення та розвитку лікувально-оздоровчого туризму [49].

Кейс-стаді передбачає поглиблений аналіз конкретних закладів або програм медичного та оздоровчого туризму у Львівській області. Цей метод може надати детальну інформацію про проблеми та успіхи окремих закладів, а

також визначити найкращі практики та стратегії для покращення.

Порівняльний аналіз передбачає порівняння галузі медичного та оздоровчого туризму у Львівській області з іншими подібними регіонами та областями України. Цей метод може надати уявлення про сильні та слабкі сторони промисловості Львівської області, а також визначити можливості для покращення на основі успішних моделей лікувально-оздоровчого туризму. Використання поєднання цих методів дослідження забезпечує комплексне уявлення про сучасний стан та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.

Методологія дослідження лікувально-оздоровчого туризму передбачає системний і науковий підхід до дослідження різних аспектів медичного туризму. Наведемо ключові кроки в проведенні досліджень медичного туризму:

Першим кроком у дослідженні лікувально-оздоровчого туризму є чітке визначення досліджуваного питання або цілі. Це включає дослідження конкретних аспектів оздоровчого та медичного туризму, таких як демографічні дані пацієнтів, моделі подорожей, результати лікування або економічні наслідки.

Проведення огляду літератури: наступним кроком є проведення комплексного огляду існуючої літератури з медичного туризму. Це передбачає збір і аналіз інформації з академічних журналів, звітів про дослідження та інших джерел, щоб отримати розуміння поточного стану знань з теми.

Після визначення питання дослідження проведено огляд літератури, наступним кроком є вибір відповідного плану дослідження. Це включає проведення опитувань, інтерв'ю, тематичних досліджень або спостережень, залежно від характеру досліджуваного питання та наявних ресурсів [50].

Етапи збору даних передбачають збір відповідних даних із первинних та вторинних джерел. Це включає проведення опитувань чи інтерв'ю з туристами, які скористалися послугами лікувально-оздоровчого туризму, постачальниками медичних послуг та іншими зацікавленими сторонами або аналіз наявних даних із державної статистики, історії пацієнтів та інших джерел.

Після збору даних їх необхідно проаналізувати за допомогою відповідних

статистичних або якісних методів. Це передбачає виявлення закономірностей, тенденцій і взаємозв'язків у даних і створення висновків на основі результатів.

Останнім кроком у дослідженні лікувально-оздоровчого та медичного туризму є інтерпретація результатів і створення висновків на основі питання дослідження, які були розглянуті у даній роботі. Це включає виявлення прогалин у знаннях, пропонування рекомендацій щодо політики чи практики або пропонування майбутніх напрямків дослідження у лікувально-оздоровчому туризмі.

Загалом, методика дослідження лікувально-оздоровчого та медичного туризму передбачає строгий і систематичний підхід до дослідження різних аспектів лікувально-оздоровчого туризму. Якість дослідження залежить від надійності методів збору даних і відповідності використаних аналітичних методів дослідження.

Методи дослідження, які використовуються в дослідженнях лікувально-оздоровчого туризму, можуть відрізнятися залежно від питань дослідження, цілей і наявних туристично-рекреаційних ресурсів. Проте деякі загальні методи дослідження, які використовуються в дослідженнях оздоровчого туризму, включають:

Опитування є поширеним методом дослідження, який використовується в дослідженнях лікувально-оздоровчого туризму. Вони включають збір даних за допомогою анкет або інтерв'ю з постачальниками лікувально-оздоровчих послуг, пацієнтами та іншими зацікавленими сторонами. Опитування можуть надати інформацію про демографічні дані пацієнтів та туристів, моделі подорожей, результати лікування і відпочинку.

Тематичні дослідження передбачають поглиблений аналіз конкретних напрямків лікувально-оздоровчого туризму, постачальників туристичних та медичних послуг або досвід пацієнтів. Вони надають цінну інформацію про виклики та можливості, з якими стикається індустрія лікувально-оздоровчого туризму, і можуть допомогти визначити найкращі практики для надання високоякісних лікувально-оздоровчих послуг для туристів.

Економічний аналіз передбачає оцінку економічного впливу лікувально-оздоровчого туризму на країну або регіон, у даному випадку Львівську область. Вони можуть надати інформацію про витрати та вигоди від лікувально-оздоровчого туризму, потенціал для створення робочих місць і прибутку, а також про вплив лікувально-оздоровчого туризму на економіку в цілому.

Аналіз вторинних даних передбачає аналіз існуючих джерел даних, таких як державна статистика, історії пацієнтів або галузеві звіти. Це може дати цінну інформацію про демографічні дані туристів та пацієнтів, результати лікування та оздоровлення і інші аспекти лікувально-оздоровчого туризму. Загалом, методи дослідження, які використовуються в дослідженнях лікувально-оздоровчого туризму, залежать від питання та цілей дослідження. Методика дослідження лікувально-оздоровчого туризму має вирішальне значення для розуміння характеристик, мотивації та поведінки туристів, а також економічного та соціального впливу лікувально-оздоровчого туризму.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Основні показники та можливості лікувально-оздоровчого туризму

Львівська область є однією з областей України, що спеціалізується на санаторно-курортному господарстві, тут представлені майже всі види лікувальних мінеральних вод. За балансом прогнозних ресурсів мінеральних вод область займає перше місце в Україні. Проте перед оздоровницями Львівської області стоїть завдання пошуку інвестицій для реконструкції об'єктів та розвитку туристичної та допоміжної інфраструктури. Тому необхідні наукові дослідження для надання практичних рекомендацій щодо покращення функціонування санаторно-курортної галузі регіону.

Завдяки вдалому розташуванню, природному клімату, великій кількості мінеральних і термальних джерел Львівська область має потенціал стати процвітаючим центром вітчизняних бальнеологічних курортів. Однак для того, щоб заробити на цих ресурсах, необхідні нові підходи до маркетингу, інфраструктури, формату продукту та управління. Покращення якості інфраструктури та продуктів і послуг створить нові можливості для туризму та відкриє нові ринки збуту туристичних товарів та послуг для регіону. У цьому випадку важливо системно та наполегливо працювати, залучати іноземні інвестиції і зосередитися на збереженні уваги до Львівщини та покращенні її іміджу.

На Львівщині функціонує понад 120 санаторно-курортних закладів, що в три-чотири рази більше, ніж в інших областях Західної України, більшість із них це санаторії та бази відпочинку. Проте в області спостерігається незначна динаміка розвитку лікувально-оздоровчого туризму через зменшення кількості осіб, які звернулися за лікуванням та відпочинком у санаторно-курортні заклади, у поєднанні зі зростанням вартості послуг у даній сфері.

Львівщина відома своїми природними мінеральними джерелами, мальовничими ландшафтами та багатою культурною спадщиною, що робить її

ідеальним місцем для лікувально-оздоровчого туризму. Лікувальні профілі курортів Львівської області включають: лікування мінеральними водами, грязелікування, кліматотерапія та спа-терапія.

На Львівщині є кілька курортів, які пропонують лікування мінеральними водами. Мінеральна вода з регіону багата різними мінералами, включаючи магній, кальцій і сірку, які, як відомо, мають лікувальні властивості. Вода використовується для пиття, купання та інгаляції для лікування різних захворювань, таких як розлади травлення, шкірні захворювання та проблеми з диханням.

Лікувальні грязі в регіоні багаті мінералами, органічними речовинами та мікроорганізмами, які, як відомо, мають лікувальні властивості. Грязі використовується в різних формах, включаючи грязьові ванни, грязьові компреси та грязьові обгортання, для лікування таких захворювань, як артрит, ревматизм і шкірні захворювання.

Регіон має помірний клімат із чистим повітрям, низьким рівнем забруднення та помірними температурами, що робить його ідеальним місцем для кліматотерапії. Кліматотерапія передбачає вплив на тіло природних елементів, таких як сонячне світло, свіже повітря та вода, для покращення імунної системи організму та загального стану здоров'я. Курорти в регіоні пропонують різноманітні заходи на свіжому повітрі, такі як піші прогулянки, їзда на велосипеді та плавання, які допомагають у кліматотерапії.

У регіоні також є кілька спа-курортів, які пропонують різні спа-терапії, включаючи масажі, гідротерапію та ароматерапію, щоб сприяти розслабленню та омолодженню. Відомо, що санаторно-курортна терапія має терапевтичні властивості та використовується для лікування таких станів, як стрес, тривога та депресія. Загалом, лікувальний профіль курортів Львівської області різноманітний (Рис 2.1.) і пропонує різноманітні методи лікування для різних захворювань. Природні ресурси регіону, зокрема мінеральна вода, грязі та чисте повітря, роблять його ідеальним місцем для лікувального туризму.

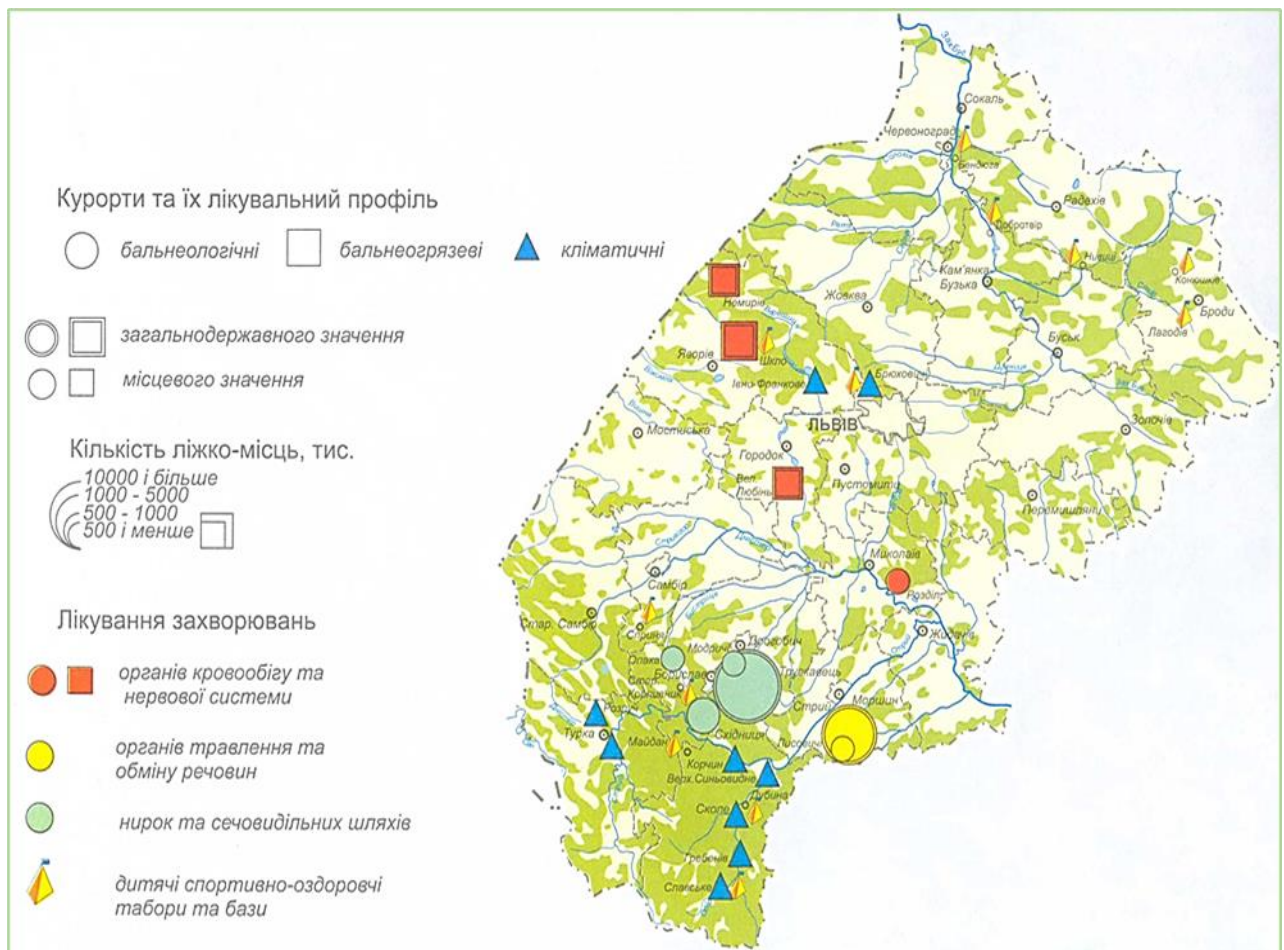

Рис. 2.1. – Лікувальний профіль курортів Львівської області
Джерело: [37]

Курорти Моршин, Трускавець, Східниця входять до Карпатської рекреаційної зони, яка відома своїм санаторно-курортним лікуванням. Враховуючи наявні ресурси та потенціал розвитку, санаторно-курортне господарство Львівської області є пріоритетною сферою перспективного розвитку регіону з чітко визначеною політикою та програмою дій.

Бальнеологічні курорти Львівської області у 2021 році запровадили програму допомоги людям, які перехворіли на COVID-19 з метою одужання та зміцнення імунітету. До цієї ініціативи долучаються санаторії Трускавця, Східниці та Моршина. Програма включала 14-денний курс оздоровлення з урахуванням віку, тяжкості захворювання та супутніх патологій. Курс включав прийом мінеральної води, реабілітаційні методики та дієтичне харчування під наглядом лікаря. Ця програма мала на меті допомогти людям повернутися до нормального стану та одужати від ускладнень з боку бронхо-легеневої, серцево-

судинної, нервової та травної систем. Програма була започаткована через збільшення кількості людей, які бажають одужати після COVID-19. Наразі до програми приєдналися 12 закладів охорони здоров'я. У зв'язку з «червоною зоною» карантину на Львівщині у Трускавці, Східниці та Моршині обов'язкове носіння масок, соціальне дистанціювання та обмеження кількості людей на біюветах було запроваджено за даною програмою [17].

Львівщина пропонує різноманітні санаторії, які пропонують сучасні методи лікування та оздоровлення, щороку приваблюють велику кількість відвідувачів. У цих санаторіях використовуються природні методи лікування: мінеральні води різного хімічного складу, спеціальні грязі, масажі, фітотерапія, арт-терапія. Повноцінний відпочинок і відновлення сил після виснажливої роботи є важливими для людини, і для цього фахівці рекомендують обирати спеціалізовані курортні комплекси. Львівщина пропонує цілий ряд таких закладів для всіх, хто шукає ефективного та спеціалізованого лікування [18].

Лікувально-оздоровчий туризм – це ширший термін для подорожей, який зосереджується на лікуванні та оздоровленні з використанням медичних послуг. Він охоплює широку сферу оздоровчого туризму, починаючи від профілактичних і лікувально-оздоровчих до реабілітаційних і лікувальних форм подорожей та відпочинку.

У сфері лікувально-оздоровчого туризму відбуваються і практики та поїздки персоналу, які надають послуги, лікування та консультації у даній сфері для набуття закордонного досвіду в іншу країну або для отримання лікування або медичних послуг та послуг оздоровлення для туристів. Найпоширенішими видами медичного туризму є косметична хірургія, стоматологічні процедури, лікування безпліддя та трансплантація органів. Оздоровчий туризм також може включати альтернативну медицину, оздоровчі та спа-процедури.

У 2019 році світова індустрія лікувально-оздоровчого туризму оцінювалася приблизно в 50 мільярдів доларів США, і очікувалося, що з 2020 по 2027 рік вона зростатиме приблизно на 12% щорічно. Однак пандемія порушила ці прогнози, і важко оцінити показники галузі в теперішній ситуації та

перспективи майбутнього зростання. Деякі країни, такі як Індія, Таїланд і Мексика, були популярними напрямками для медичного туризму через їх відносно низьку вартість і високу якість медичних закладів та закладів оздоровлення. Однак зараз багато країн інвестують у свою інфраструктуру охорони здоров'я та рекламують себе як напрямки лікувально-оздоровчого або медичного туризму, що може призвести до зростання конкуренції в галузі.

Безсумнівно, лікувально-оздоровчий туризм розвивається в геометричній прогресії, і постачальники туристичних послуг, охорони здоров'я та туризму підхоплюють його. Так само й уряди. Національна політика деяких країн, наприклад Туреччини, сприяє зростанню лікувально-оздоровчого туризму. Це свідчить про те, що лікувально-оздоровчий туризм є важливою стратегією в рамках загального планування туризму.

Відвідувачі прибувають на лікувально-оздоровчі курорти Львівської області з такими цілями як проживання з метою відпочинку та проживання з метою оздоровлення. Сутність першого виду відпочинку полягає в проживанні в готелях і пансіонатах з використанням рекреаційних фельдшерсько-косметичних послуг, що надаються оздоровчими курортними закладами [22]. Сильними сторонами цього виду відпочинку є велика місткість місць розміщення на курортах та широкий спектр медичних послуг у цих закладах.

Серед слабких сторін – це низька якість розміщення та недостатня кількість пропозицій для осіб, які прибувають на курорт для відпочинку. Сутність другого виду відпочинку полягає в приїзді в санаторій або курортну лікарню для оздоровлення в поєднанні з лікувальними або реабілітаційними заходами [23].

Сильним сторонами лікувально-оздоровчого туризму є велика місткість курортних установ та велика кількість лікувально-курортних послуг. Слабкі сторони включають відсутність інформації про санаторії та курорти та низький рівень матеріального забезпечення курортів.

SWOT-аналіз показує, що основними перевагами оздоровчого туризму у Львівській області є вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні

умови, наявність доброякісних мінеральних ресурсів, багата історико-культурна спадщина, велика кількість курортів. санаторії тощо (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1. – SWOT-аналіз розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Курорти розташовані у вигідному географічному розташуванні поблизу країн ЄС, міжнародних автомобільних трас і залізниць.</p> <p>2. Природно-кліматичні умови курортів сприятливі.</p> <p>3. Курорти мають значну кількість джерел мінеральних вод.</p> <p>4. Мінеральна вода «Нафтуся» на курортах має унікальні лікувальні властивості.</p> <p>5. Трускавець, Моршин і Східниця визнані найбільшими санаторно-курортними центрами Карпатського передгір'я.</p> <p>6. На курортах є велика кількість лікувально-оздоровчих закладів, серед яких санаторії, готелі, пансіонати, вілли та ін.</p> <p>7. Працюють спеціалізовані центри медичної реабілітації та санаторно-курортного лікування, в тому числі Міжнародна клініка відновного лікування в Трускавці.</p> <p>8. Курорти відновили науково-практичну діяльність, зокрема вивчення лікувальних властивостей мінеральних джерел і розробку сучасних методів лікування.</p> <p>9. Пропагуються та популяризуються лікувально-оздоровчі заклади Трускавця, Моршина та селища Східниця.</p> <p>10. Курорти мають кваліфіковану робочу силу як в медичній сфері, так і в лікувально-оздоровчих послугах.</p> <p>11. Курорти мають велику кількість пам'яток історії та культури.</p> <p>12. Курорти розташовані поблизу культурних центрів області, таких як Львів і Дрогобич, а також сучасних туристичних і гірськолижних центрів, таких як Буковель, Славське, Тустань, Плай.</p> <p>13. На курортах є велика кількість кафе, ресторанів, розважальних центрів тощо.</p>	<p>1. Обмежена земельна ділянка під забудову.</p> <p>2. Погана якість питної води.</p> <p>3. Відсутність державного визнання як значимого курорту.</p> <p>4. Поганий стан доріг та інфраструктура.</p> <p>5. Невідповідні шляхи під'їзду до закладів охорони здоров'я.</p> <p>6. Погіршення житлових умов призводить до зниження привабливості курортів.</p> <p>7. Недостатній розвиток медичної, оздоровчої, туристичної та рекреаційної інфраструктури.</p> <p>8. Обмежена кількість готелів з різними стандартами.</p> <p>9. Невідповідність готельно-туристичних комплексів у містах Трускавець, Моршин та селища Східниця світовим стандартам якості.</p> <p>10. Дефіцит спеціалізованих навчальних закладів для підготовки фахівців сфери лікувально-оздоровчих послуг.</p> <p>11. Обмежене володіння іноземною мовою серед місцевих жителів.</p> <p>12. Обмежений асортимент та низька якість медичних послуг.</p> <p>13. Нерозвинені місцеві туристичні агентства.</p> <p>14. Дефіцит туристичної інформації щодо міст Трускавець, Моршин та селища Східниця.</p> <p>15. Відсутність курортів Львівщини у світовій туристичній мережі.</p>

Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток інвестиційних ініціатив щодо покращення рекреаційних зон у містах Трускавець, Моршин та селища Східниця. 2. Встановлення нових маршрутів до обласного центру для покращення транспортного сполучення. 3. Проведення сприятливої візової політики для залучення іноземних туристів. 4. Зростає кількість відвідувачів курортів. 5. Підвищення якості надання медичних послуг мешканцям та туристам. 6. Забезпечення належного доступу людей з особливими потребами до об'єктів благоустрою та соціально-культурного призначення. 7. Збільшення частки ринку туристичних послуг при ефективному використанні наявних природних ресурсів та інфраструктури. 8. Підвищення інтересу громадськості до історико-культурної спадщини міст Трускавець, Моршин, селища Східниця. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ситуація нестабільності на сході України, спричинена російською агресією. 2. Економічна нестабільність в країні. 3. Негативний міжнародний імідж регіону, не виправданий через складні суспільно-політичні події в Україні. 4. Необхідність модернізації медичної, лікувально-оздоровчої, туристичної та рекреаційної інфраструктури Львівської області. 5. Збільшується кількість людей, які виїжджають в інші регіони України чи за кордон. 6. Неefективне просування курортів Львівщини на міжнародний туристичний ринок.

Джерело: сформовано автором за результатами досліджень

Водночас лікувально-оздоровчі курорти області мають низку проблем, які суттєво впливають на економічні, соціальні та екологічні процеси, а саме – низькі ресурси питної води, незадовільна якість транспортної системи курортів, недостатній розвиток санаторно-оздоровчої та рекреаційної інфраструктури, невеликий перелік послуг, що пропонуються на курортах, відсутність інформації про курорти тощо. Аналіз стану бальнеологічних курортів Львівської області, інтенсивності їх використання дозволяє обґрунтувати наступні кроки щодо їх розвитку та вдосконалення їх функціонування:

1. Зацікавити туристів активними видами спорту з метою покращення психофізичного та психоматичного стану. Значну частку клієнтів санаторіїв Львівської області становлять люди середнього віку, які приїжджають переважно на лікування [24]. Дуже мало серед них молодих (за винятком пацієнтів спеціалізованих дитячих закладів), оскільки туристи не усвідомлюють

перспективи проведення вільного часу окрім реабілітації та лікування [25]. Як показує світовий досвід [26], така проблема характерна не тільки для українських курортів. Тому важливо не тільки детально розробити оздоровчу продукцію курортів, а й створити цікаві пропозиції для активного відпочинку.

2. Розвивати мережу закладів сільського туризму та пансіонатів навколо курортів. Більшість товарів для здоров'я в регіоні досить дорогі. Це пов'язано з високою вартістю проживання в санаторіях [27]. Тому розвиток на курортах засобів розміщення різної цінової категорії та різної місткості дозволив би залучити до оздоровлення та відпочинку сегмент гостей з різними фінансовими можливостями, тим самим збільшивши кількість гостей на курортах [28].

3. Розширити можливості виходу українських товарів для здоров'я на європейський ринок. Загальновідомо, що лише такі відомі курорти, як Моршин і Трускавець, активно просувають свою лікувально-оздоровчу продукцію на туристичних ринках різного рівня, зокрема і міжнародному. Для цього на цих санаторіях створені спеціалізовані структури (ЗАТ «Курорт Трускавець», ККМ «Моршин курорт»), які здійснюють власне інформаційне та рекламне забезпечення. Інші курорти Львівської області не мають таких цільових структур і розробляють свої оздоровчі продукти самостійно або через посередників, що не завжди ефективно [11]. Тому для успішного розвитку лікувально-оздоровчого продукту курортів необхідно створити спеціалізовані локальні рекламно-інформаційні структури, які представлятимуть курортно-рекреаційну територію на вітчизняному та світовому туристичному ринках [29].

4. Інформувати про можливості лікування та оздоровлення в курортно-рекреаційних зонах Львівської області. Забезпечення кращої реклами лікувального середовища має здійснюватися через спеціалізовані заходи для лікарів з різних регіонів України та зарубіжжя (конференції, наукові семінари та симпозіуми тощо), де можна детально ознайомитися з методами лікування, обладнанням та умовами розміщення тощо.

5. Залучати відпочиваючих до туристично-рекреаційної діяльності. Як зазначалося вище, гості приїжджають до санаторіїв лише з лікувально-

оздоровчою метою, не плануючи додаткових заходів під час відпочинку. Крім того, деякі гості регулярно відвідують той самий курортний заклад повторно, тобто є його постійними клієнтами [30]. Для полегшення проведення дозвілля на курортах пропонується певний перелік туристично-рекреаційних заходів, а саме екскурсії, прогулянки, читання книг у бібліотеках тощо. Їх асортимент необхідно розширювати та урізноманітнювати.

6. Реконструювати санаторну базу. У санаторіях Львівщини протягом багатьох років не змінювалася зовнішність та оснащення туристичної інфраструктури, не проводилась модернізація та не підвищувався рівень обслуговування. Тому останніми роками курорти регіону почали втрачати свою репутацію через появу нових більш привабливих пропозицій такого ж типу [31].

7. Професійно просувати продукцію та послуги санаторіїв Львівської області як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичному ринку. Слід зазначити, що більшість санаторно-курортних закладів і окремих закладів мають свою специфіку і надають комплекс оздоровчих процедур і додаткових послуг, але їх унікальні переваги мало афішуються. Тому про більшість курортно-оздоровчих закладів Львівщини на міжнародному туристичному ринку присутне лише дуже загальне уявлення. Цю ситуацію можна змінити лише за допомогою потужної та постійної інформаційно-промоційної кампанії щодо цих ресурсів та населених пунктів, зокрема, надання інформації через різні ЗМІ (друковані та електронні), через багатомовність, постійне оновлення інтернет-джерел курортів, участь у туристичних виставках і салонах, через їх просування на спеціалізованих конференціях і симпозіумах (медичних, туристичних, інвестиційних тощо) [27].

Загалом майбутнє лікувально-оздоровчого туризму є невизначеним і залежить від факторів, як глобальні обмеження на подорожі, витрати на медичне обслуговування і оздоровлення та доступність цих послуг у різних країнах.

До основних показників лікувально-оздоровчого туризму відносяться:

– кількість туристів у сфері лікувально-оздоровчого туризму: це стосується загальної кількості людей, які подорожують до в межах країни та іншої країни, з

метою отримати консультації та послуги з метою оздоровлення та лікування або медичні послуги. Це ключовий показник загального розміру індустрії лікувально-оздоровчого туризму;

- отриманий дохід: це стосується суми грошей, отриманих індустрією лікувально-оздоровчого туризму шляхом надання медичних та оздоровчих послуг, розміщення, організації подорожей та інших супутніх послуг;

- тип лікування відноситься до видів лікування та процедур, які користуються попитом у медичних туристів та відвідувачів з метою оздоровлення. Косметична хірургія, стоматологічні процедури, лікування безпліддя та трансплантація органів є одними з найпоширеніших видів медичного туризму та ін;

- походження медичних туристів відноситься до країн, з яких походять медичні туристи та туристи, які скористалися послугами лікувально-оздоровчого туризму. Розуміння походження медичних туристів може допомогти постачальникам медичних та оздоровчих послуг і туристичним агентствам відповідним чином адаптувати свої послуги та маркетингові стратегії;

- заклади та інфраструктура охорони здоров'я: якість і доступність закладів охорони здоров'я, медичних технологій і медичних працівників у є ключовими факторами, що визначають її привабливість як напрямок лікувально-оздоровчого туризму;

- задоволення клієнтів: це стосується рівня задоволеності медичних туристів та відвідувачів, які скористалися послугами лікування та оздоровлення своїм досвідом у сфері охорони здоров'я, включаючи якість лікування та оздоровлення, професіоналізм постачальників медичних послуг і загальний рівень отриманого догляду.

Загалом ці показники можуть допомогти визначити основні можливості та подальший розвиток, зростання та вплив індустрії лікувально-оздоровчого туризму як на сектор охорони здоров'я, так і на туристичний бізнес загалом.

2.2. Аналіз сучасних тенденцій та нових викликів у сфері медичного та оздоровчого туризму

Аналізуючи поточний стан і перспективи розвитку медичного та оздоровчого туризму у Львівській області, ми плануємо надати цінну інформацію для зацікавлених сторінок у туристичній галузі, зокрема постачальників медичних та оздоровчих послуг, туристичних операторів та політики. Цю інформацію можна використовувати для стратегічного планування, інвестиційних рішень і маркетингових заходів, спрямованих на просування регіону як місць для медичного та оздоровчого туризму.

Забезпеченість стаціонарно-ліжковим фондом Львівської області можна охарактеризувати із зазначенням санаторно-курортного лікування та тривалого відпочинку. На Львівщині добре розвинена система охорони здоров'я, яка включає лікарні та поліклініки, які пропонують різноманітні медичні послуги. Крім того, в області є кілька курортів і санаторіїв, які забезпечують лікування, реабілітацію та тривалий відпочинок хворих з різними захворюваннями. У Львівській області є кілька лікарень і клінік, які пропонують лікування різних захворювань. Кількість лікарняних ліжок у регіоні змінюється залежно від розміру лікарні, при цьому великі лікарні мають більше ліжок, ніж менші.

В області діє декілька санаторіїв, які пропонують санаторно-курортне лікування та оздоровлення, що поєднує лікувальні процедури з курортним перебуванням та оздоровленням. Санаторно-курортне лікування, як правило, використовується для пацієнтів з хронічними захворюваннями, такими як захворювання органів дихання, серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату. В області також є кілька реабілітаційних центрів, які пропонують послуги медичної реабілітації пацієнтам з різними захворюваннями. Реабілітаційні послуги включають фізіотерапію, ерготерапію та логопедію, і використовуються, щоб допомогти пацієнтам відновитися після травм і хвороб.

Окрім лікування, на Львівщині також пропонують тривалий відпочинок для пацієнтів, які потребують відпочинку від повсякденної рутини. Ряд курортів і санаторіїв області пропонують послуги тривалого відпочинку, які включають

проживання, харчування та різноманітні оздоровчі заходи. Загалом забезпеченість Львівської області стаціонарно-ліжковим фондом доповнюється наявністю санаторіїв, реабілітаційних центрів та закладів тривалого відпочинку, які надають пацієнтам комплекс медичних та немедичних послуг (Рис 2.2.).

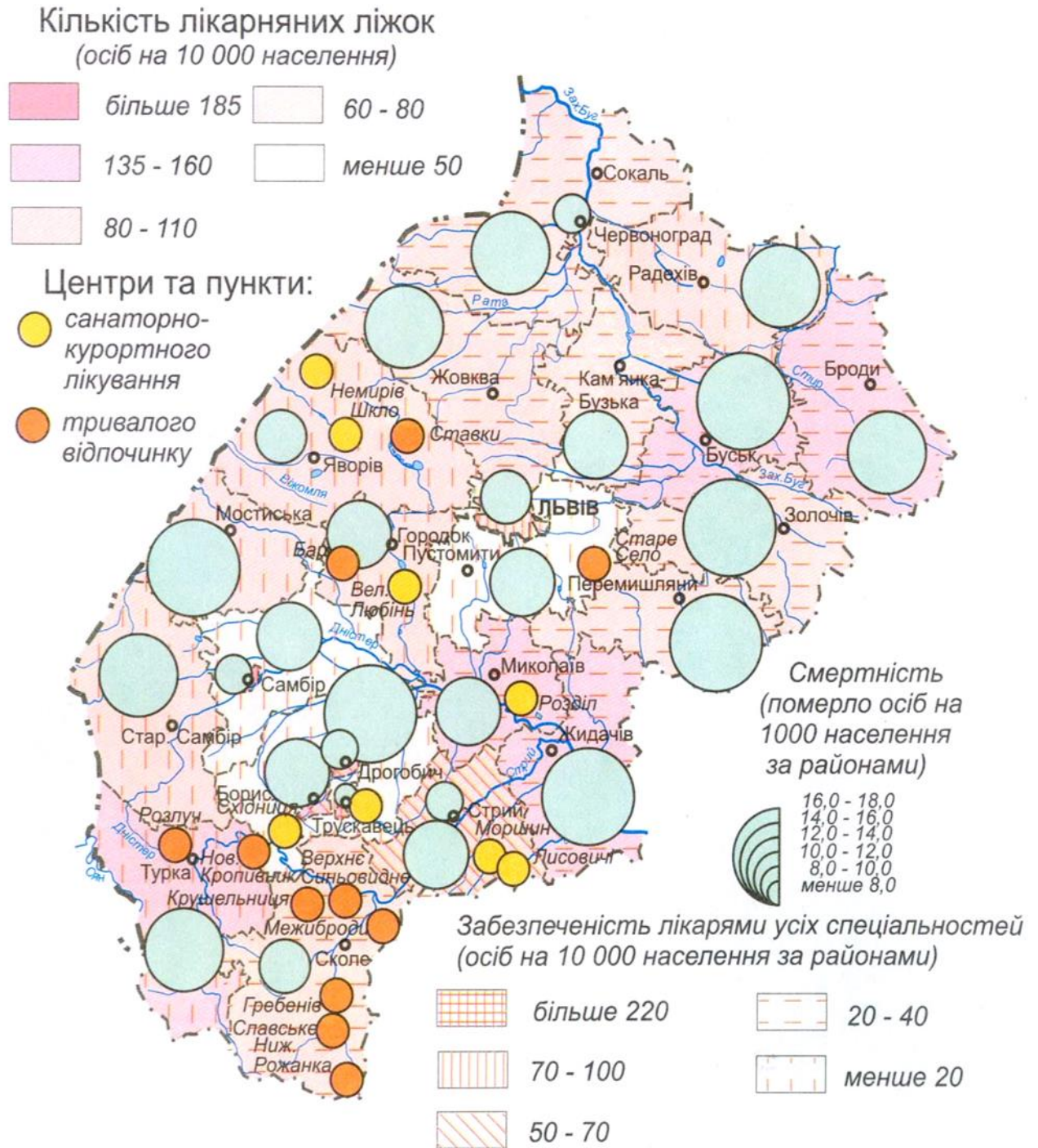

Рис. 2.2. – Забезпеченість Львівської області лікарнями та ліжко-місцями із зазначенням пунктів санаторно-курортного лікування та тривалого відпочинку
Джерело: [37]

У Львівській області створено першу в Україні Асоціацію курортних громад. Меморандум про його створення було підписано представниками шести територіальних громад (Трускавця, Моршина, Східниці, Славського, Великого Любена, та Хмільника у Вінницькій області) під час Форуму лікувально-оздоровчого та медичного туризму, який відбувся 17 вересня 2021 року. Метою цього об'єднання є просування інтересів курортів Львівщини, розвиток співпраці та внесення пропозицій щодо регулювання та подальшого розвитку курортних закладів.

Також працюватиме над просуванням послуг лікування та оздоровлення асоціації на туристичних ринках. Лікувально-оздоровчий туризм України потребує законодавчих змін для відродження санаторно-курортних закладів та залучення іноземних інвестицій, оскільки багато з них є збитковими.

Асоціація курортних громад матиме підтримку влади під час формування державного бюджету та зможе впливати на формування державної політики у сфері лікувально-оздоровчого туризму. Львівська область має багато переваг для розвитку оздоровчого та лікувального туризму, серед яких 200 унікальних джерел мінеральних вод, 4 родовища лікувальних торф'яних грязей, 2 родовища озокериту, 17 закладів реабілітації після перенесеного захворювання на COVID-19 та 104 оздоровчі заклади різних форм власності.

Також Львівська область має зручну логістику та другий за завантаженістю аеропорт в Україні після Борисполя. Розвиток лікувально-оздоровчого та медичного туризму є вкрай важливим для держави, а бізнес-сектор може досягти окупності курортних закладів лише за десять років. Позитивні зміни в державі – адміністративна реформа та зниження ставки ПДВ до 7%, що сприяє розвитку курортів як у Львівській області, так і в країні вцілому [21].

Львівська область має значну кількість санаторно-курортних закладів, які пропонують пацієнтам різноманітні медичні та немедичні послуги. Ці заклади розташовані в різних частинах області та пропонують різні види терапії та лікування, такі як лікування мінеральними водами, грязелікування, кліматотерапія та санаторно-курортна терапія.

Кількість осіб, які пройшли реабілітацію та відпочинок з метою оздоровлення на Львівщині у період з 2012 по 2021 рік збільшилась, дані за таблицею 2.2. демонструють загальну тенденцію до зростання. Це можна пояснити зростанням кількості переселенців зі Сходу, які потребували допомоги та підтримки з боку співвітчизників, а також велику роль відіграли переваги реабілітації та наявність більшої кількості реабілітаційних послуг у регіоні. Конкретна кількість осіб, які пройшли реабілітацію, однак залежить від різних факторів, таких як доступність реабілітаційних послуг, типи пропонуваніх послуг і поширеність станів, які потребують реабілітації.

Загалом Львівська область має значну кількість санаторно-курортних закладів та пропонує пацієнтам різноманітні реабілітаційні послуги та ослуги оздоровлення. Динаміка кількості осіб, які пройшли реабілітацію в області, свідчить про те, що попит на реабілітаційні послуги та оздоровлення зростає, і в області вживаються заходи для задоволення цього попиту (Табл. 2.2.).

Таблиця 2.2. – Кількість санаторно-курортних закладів Львівської області та осіб, які пройшли оздоровлення в них

Спеціалізовані засоби розміщування	2012 р.		2017 р.		2022 р.	
	К-сть закладів	К-сть осіб	К-сть закладів	К-сть осіб	К-сть закладів	К-сть осіб
Санаторії та пансіонати з лікуванням	48	198422	37	103724	52	245445
Дитячі санаторії	5	7915	5	6411	6	11358
Пансіонати відпочинку	4	2054	4	1404	7	3250
Бази відпочинку, інші заклади відпочинку (крім турбаз)	26	18477	14	4926	34	25497
Всього	83	226868	60	116465	99	285550

Джерело: сформоване автором на основі джерел [18, 32-36]

Останнім часом сфера медичного та оздоровчого туризму переживала кілька сучасних тенденцій, зокрема:

Збільшення уваги до лікувально-оздоровчого туризму: багато мандрівників зараз шукають лікувальні та оздоровчі процедури, такі як спатерапія, йога та програми усвідомленості, як спосіб підтримувати своє фізичне та психічне здоров'я. Це призвело до появи лікувально-оздоровчого туризму як окремої категорії медичного туризму.

Технологічний прогрес: прогрес у медичних технологіях і телемедицині полегшив пацієнтам та відвідувачам дистанційне отримання консультацій і подальшого лікування та оздоровлення, зменшивши потребу в подорожах. Крім того, використання віртуальної реальності та інших імерсивних технологій стає все більш популярним у медичному та оздоровчому туризмі для навчання пацієнтів і передопераційного планування та реабілітації.

Зростання стоматологічного туризму: стоматологічний туризм стає все більш популярним, оскільки багато людей шукають високоякісну стоматологічну допомогу за нижчою ціною. Такі країни, як Мексика, Таїланд і Угорщина, є популярними напрямками стоматологічного туризму.

Акцент на етичному та екологічно безпечному туризмі. В індустрії лікувально-оздоровчого туризму все більше уваги приділяється етичним та екологічно чистим практикам туризму, і багато мандрівників шукають напрямки, де пріоритетом є збереження навколишнього середовища та соціальна відповідальність. Підвищений попит на персоналізовану та комплексну допомогу: багато туристів шукають індивідуальну та комплексну допомогу, яка враховує їхнє загальне здоров'я та благополуччя, а не просто лікування їх конкретного захворювання.

Зростання популярності регенеративної медицини: регенеративна медицина, яка використовує стовбурові клітини та інші методи для регенерації або заміни пошкодженої тканини, стає все більш популярною сферою медичного туризму. Такі країни, як Мексика, Коста-Ріка та Панама, є популярними напрямками для лікування регенеративною медициною.

Загалом ці тенденції відображають зростаючий інтерес до медичного та оздоровчого туризму як способу отримати доступ до високоякісних медичних послуг, підтримувати здоров'я та досліджувати нові напрямки. Однак триваюча пандемія COVID-19 і обмеження на подорожі підірвали галузь, ускладнюючи прогнозування майбутніх тенденцій і зростання.

Спеціалізовані засоби розміщення – це засоби розміщення, які призначені для надання житла людям із особливими потребами, наприклад тим, хто потребує лікування, оздоровлення, реабілітації або тривалого догляду. Ці установи мають спеціалізоване обладнання та персонал, який надає медичну чи немедичну допомогу своїм гостям. Розподіл спеціалізованих засобів розміщення у різних районах Львівської області може бути важливим фактором для пацієнтів, які мають обрати відповідний заклад для своїх медичних, оздоровчих чи терапевтичних потреб (Рис 2.3).

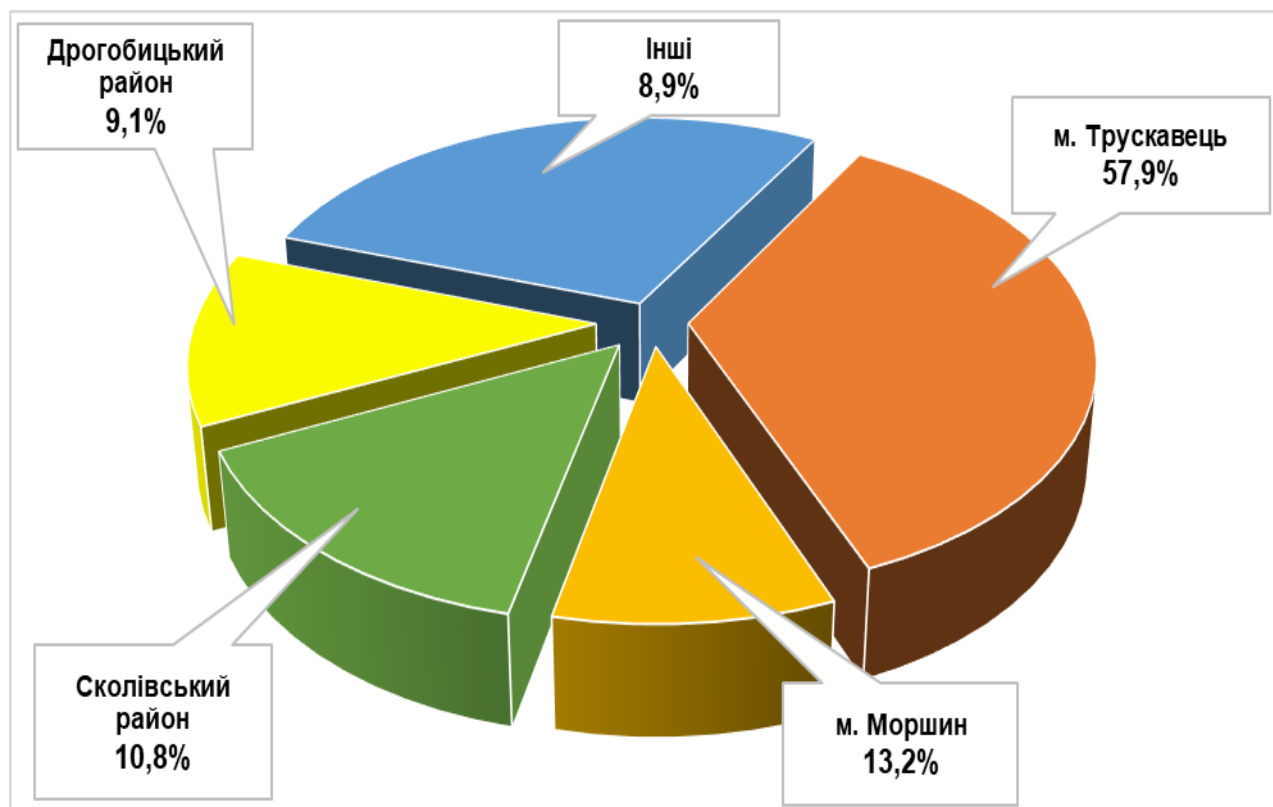

Рис. 2.3. – Розподіл спеціалізованих засобів розміщування у Львівській області в 2022 році

Джерело: сформоване автором на основі джерел [18, 32-36]

За статистичними даними ми бачимо, що найбільший відсоток спеціалізованих засобів розміщення має місто Трускавець – 57,9% від загальної кількості, на другому місці – місто Моршин – 13,2%. Менший відсоток забезпеченості спеціалізованими засобами розміщення мають Сколівський та Дрогобицький райони – 10,8% та 9,1% відповідно. Решта 8,9% спеціалізованих засобів розміщення знаходяться в інших районах Львівської області.

Останнім часом сфера медичного та оздоровчого туризму зіткнулася як з новими викликами, так і з можливостями, зокрема:

– Виклики: пандемія COVID-19 серйозно вплинула на індустрію медичного та оздоровчого туризму, оскільки багато країн запровадили обмеження на подорожі та карантинні заходи, а це призвело до зменшення кількості медичних туристів і доходів у галузі лікувально-оздоровчого туризму. Оскільки витрати на охорону здоров'я продовжують зростати, постачальникам послуг медичного та оздоровчого туризму може стати важче пропонувати доступні медичні послуги, що може знизити конкурентоспроможність лікувально-оздоровчої галузі. Посилення конкуренції: оскільки все більше країн інвестують у свою інфраструктуру охорони здоров'я та рекламують себе як напрямки медичного туризму, конкуренція всередині галузі, ймовірно, посилиться, що ускладнить окремим країнам залучення медичних туристів.

– Можливості: зростання медичного та оздоровчого туризму на нових ринках, відкриває нові можливості для розширення та диверсифікації пропозицій галузі. Технологічний прогрес: використання телемедицини та технологій віртуальної реальності відкриває можливості для покращення досвіду пацієнтів і зниження витрат, дозволяючи пацієнтам та відвідувачам оздоровчих послуг отримувати консультації та подальший догляд дистанційно.

Зростаюча популярність лікувально-оздоровчого туризму відкриває можливість для галузі диверсифікувати свої пропозиції, окрім медичних процедур, враховуючи зростаючий попит на цілісні та персоналізовані оздоровчі процедури.

2.3. Вплив лікувально-оздоровчого туризму на стан хорони навколишнього середовища

За умови ретельного планування та ефективного управління лікувально-оздоровчим туризмом, його діяльність може допомогти у збереженні навколишнього середовища та культурної спадщини регіону. З урахуванням накопиченого в багатьох туристичних регіонах досвіду вже зараз є добре розроблена методика управління вище згаданими процесами, хоча вона завжди потребує адаптації до місцевих умов та бажань туристів.

Керувати процесом впливу лікувально-оздоровчого туризму на природу можна прямо або побічно. Варіант прямого управління включає обмеження загального числа відвідувачів згідно гранично допустимому навантаженні на природні комплекси, зонування особливо охоронюваних природних територій та територій природних об'єктів туристського показу, використання спеціальних технологій, що мінімізують забруднення навколишнього середовища. Образно кажучи, це силова політика, заснована на примусі (штрафи, приписи, тарифи, виписка перепусток і т.д.), демонстрації того, як не можна чинити.

Непрямий варіант впливу лікувально-оздоровчого туризму ґрунтується на зміні поведінки туристів та людей, які бажають оздоровитися, або потребують медичної допомоги шляхом підвищення рівня освіти, виховання шанобливого, гуманного ставлення до місцевих жителів, тварин, рослин і та інших природних ресурсів є більш гнучким. Необхідно поєднувати обидва варіанти впливу, бо кожен окремо не дасть бажаного результату [5, 51].

Говорячи про допустимі навантаження на природу, перш за все, слід зауважити, що не треба плутати їх з оптимальними навантаженнями. З точки зору природи (якби людина змогла "встати" на цю точку), оптимальним було б повна відсутність людей в умовах природної природи. Якщо ж розглядати цю проблему з точки зору суспільства, то в якості теоретичної основи встановлення допустимих навантажень доводиться приймати компроміс між "дикою" і антропогенно зміненої природою. Аналогічним прикладом може служити встановлення гранично допустимих концентрацій будь-яких речовин в повітрі

або в воді: компроміс між абсолютно чистим станом, з одного боку, і неприпустимо брудним, з іншого.

У світовій практиці широкого поширення набула методика визначення гранично допустимих змін (ГДЗ) ландшафту, розроблена в системі Служби охорони лісів Міністерства сільського господарства США як альтернатива методиці допустимих навантажень. На відміну від методики розрахунку допустимих навантажень, в якій основним показником є гранично допустима кількість відвідувачів в одиницю часу на одиницю площі, в методиці ГДЗ за основний показник обрані гранично можливі зміни вихідних природних ландшафтів[52].

Річ у тому, що як показує практика, не існує прямої і очевидної залежності між кількістю відвідувачів (туристів і екскурсантів) і зміною природного середовища. При цьому методика ГДЗ дозволяє перейти від традиційно сформульованої і неоднозначно вирішуваної проблеми визначення кількісних параметрів граничних навантажень до проблеми визначення якості тих природних умов, які повинні зберігатися. Тобто змістити акценти з оцінок рівня туристського використання до оцінки прийнятнього стану природних і соціальних умов.

Існує багато різних методик розрахунку допустимих навантажень на різні природні комплекси при їх масовому відвідуванні. Більшість з них ґрунтовані на визначенні порогу, або межі, стійкості природного комплексу. При цьому сама стійкість не є величиною (вірніше, характеристикою) постійною. І залежить вона не лише, а іноді і не стільки від внутрішніх властивостей самої природи, але також від характеру зовнішнього навантаження : віку відвідувачів, співвідношення жінок і чоловіків, міри організованості групи, програми відвідування і так далі [51].

Одним з інтегральних виразів цих показників є міра "агресивності" відвідувачів по відношенню до природи. Як правило, найменш агресивним видом вважаються короточасні екскурсії. В порівнянні з ними, організований туризм (тобто подорож тривалістю не менш 2-х днів) агресивніше за раз в 3.

Відповідно, в 3 рази мають бути понижені норми навантажень при цьому виді відвідування. Якщо йдеться про самодіяльний туризм, норми навантаження мають бути нижчі екскурсійних вже в 6-7 разів. При цьому за показники агресивності приймають як мало залежні від поведінки відвідувачів наслідки (наприклад, витоптування території), так і результати їх безпосередніх дій порушуючи природоохоронні правила[17].

До них відносяться освіта незапланованих організаторами туризму вогнищ, збір ягід, кольорів, грибів, горіхів, а також різних "сувенірів" природи типу сталагмітів і сталактитів, засмічення стоянок, шумова дія і так далі. Навіть ті чинники, що були перелічені вище (а насправді їх значно більше), вимагають обліку величезної кількості показників, набір яких сильно змінюється залежно від конкретних умов природного середовища і характеру туристично-екскурсійної програми. У зв'язку з цим можна рекомендувати два універсальні рішення: розпочинати з малого навантаження і, поступово підвищуючи її, постійно стежити за станом маршруту.

Коли з'являться перші ознаки деградації природи на полотні стежки або на стоянці, необхідно або понизити навантаження, або застосувати низку заходів по благоустрою, спрямованих на підвищення стійкості території до зовнішньої дії. Який з цих методів (зниження навантаження або благоустрій, а можливо і їх поєднання) виявиться більше відповідним, можуть підказати лише здоровий глузд і конкретна ситуація. Основою такого вибору зазвичай служать конкретні природні, історичні і інші умови цієї території, а також ті форми і методи розвитку екскурсійної або екотуристичної діяльності, які їй підходять якнайкраще на цьому етапі існування [28].

При цьому слід пам'ятати, що окрім екологічних чинників встановлення норм навантаження існують і ще так звані психокомфортні критерії. Одним з них, найчастіше використовуваним в розрахунках, служить допустимий рівень контактів. У його основі лежить найпоширеніша вимога самих туристів - бажана відсутність звукового і зорового контакту між окремими їх групами. Іншими словами, при плануванні маршрутів та відпочинково-оздоровчих центрів необхідно заздалегідь

розрахувати відстань між групами відвідувачів так, щоб жодна з них по можливості не бачила і не чула інший ні на стежці, ні на стоянці. Тут слід враховувати безліч чинників. З них для стежки основними є її довжина і звивистість, складність і безпека пересування, ширина зони шумового впливу, заліснена навколишньої місцевості, місткість точок огляду, необхідний час для огляду основних визначних об'єктів і деякі інші. Для стоянок необхідно враховувати їх облаштованість, місткість, наявність води і днів для вогнища і так далі.

Треба знати конкретний склад групи: кількість людей, їх середній вік, співвідношення жінок і чоловіків. Усе це впливає на швидкість проходження, міру сприйняття інформації, а значить і на загальне розрахункове навантаження. І саме співвідношення екологічного і психокомфортного допустимого навантаження дає нам шукану підсумкову величину [19].

В деяких випадках гранична можлива кількість людина в групі і частота відвідування конкретного маршруту залежать від його стану: еродованості стежки, наявності днів в околицях стоянки, місткості об'єктів огляду (печера, берегова смуга гірського озера, видовий майданчик на вершині гори і так далі).

І, звичайно ж, при порівняно регулярному відвідуванні місткість маршруту залежить від його облаштованості: наявності мостів через річки і їх стани, наявності на стоянках стаціонарних вогнищ і місць під намети, туалетів і ям для сміття і так далі. Причому усе це повинно вчасно ремонтуватися і очищатися, інакше розрахункове допустиме навантаження з кожним роком ставатиме все нижче і нижче.

Проте і при так ретельно обґрунтованому навантаженні може статися будь-яка непередбачена ситуація. Тому потрібно не просто "відкрити" маршрут, але час від часу, бажано три рази в кожен сезон (на початку, в середині і у кінці його), перевіряти, чи не приносить відвідування стежки яких небудь несподіваних наслідків. Необхідно звернути увагу на те, що з часом ліміт по допустимих навантаженнях може бути переглянутий. Основою для його зменшення або збільшення служитимуть результати моніторингових досліджень на маршрутах, що відбивають стан природи, що оточує їх.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

3.1. Перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

Львівщина користується великою популярністю серед любителів лікувально-оздоровчого туризму завдяки сприятливому клімату та багатим природним ресурсам, таким як мінеральні води, лікувальні грязі та озокерит. Ці природні лікувальні ресурси незамінні для розробки програм лікувально-оздоровчого туризму для туристів. Розробляючи такі програми, важливо враховувати цільову аудиторію та ставити пріоритет на відновлення та зміцнення здоров'я відвідувачів. Крім того, щоб зробити відпочинок туристів приємним і змістовним, програми лікувально-оздоровчі програми повинні включати захоплюючі види дозвілля, такі як концерти, танці, вечори за інтересами, спортивні походи, прогулянки, збирання грибів і ягід тощо.

Наявність п'яти найбільших бальнеологічних курортів у Львівській області є вагомим чинником, який формує перспективу розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Серед цих курортів Трускавець, який виділяється як найстаріший, відомий своєю мінеральною водою «Нафтуся» та різноманітним спектром мінеральних вод, які використовуються для різноманітних процедур, таких як ванни, зрошення та гідромасаж. З іншого боку, Моршин який може похвалитися поєднанням природних лікувальних ресурсів із сучасними лікувально-оздоровчими технологіями в рамках розвиненої рекреаційної інфраструктури. Курорт Східниця спеціалізується на лікуванні різноманітних захворювань мінеральними водами, озокеритолікуванням та лікувальною фізкультурою. Водночас Немирів дає можливість поєднати захоплюючий відпочинок із оздоровленням та лікуванням серед густих лісів. Сприятливі кліматичні умови та унікальні лікувальні властивості сірководневої води роблять Великий Любінь ідеальним місцем для лікувально-оздоровчого туризму.

Під час засідання Мережі знань Національної туристичної організації

України 2022 рік офіційно оголошено роком лікувально-оздоровчого та медичного туризму. До цього повідомлення управління туризму та курортів Львівської області вже визначило пріоритет розвитку лікувально-оздоровчого та медичного туризму. У 2019 році Львівській області відбувся перший успішний форум з медичного та лікувально-оздоровчого туризму, а у 2020 році відбувся другий, який привернув увагу іноземних туроператорів Туреччини, Саудівської Аравії, Узбекистану, Азербайджану та Німеччини. В рамках заходу було організовано промотур для відпочинку та оздоровлення із ознайомленням з лікувально-оздоровчими та медичними закладами Львівської області.

З метою подальшої популяризації лікувально-оздоровчого та медичного туризму у Львівській області за ініціативи профільного управління створено промоційний ролик «Нехай Львівщина подбає про твоє здоров'я». Відео доступне п'ятьма різними мовами та висвітлює можливості курортів Львівщини для відновлення, реабілітації та надання медичних послуг. Львівський кластер медичного та лікувально-оздоровчого туризму, а також молодіжний центр «Євроінтеграція України» виступають надійними партнерами з різноманітних медичних заходів. Крім того створена Асоціація курортів України, яка має прискорити затвердження Морщина та Трускавця як курортів державного значення [19].

Нещодавно на Львівщині було проведено Міжнародний форум медичного та лікувально-оздоровчого туризму, де обговорили розвиток та перспективи лікувально-оздоровчого та медичного туризму в Україні. Згідно з дослідженнями, вік туристів, які шукають відпочинок з метою оздоровлення та користю для здоров'я, стає все молодшим, до 30 років (близько 70%) людей стверджують, що «відчують себе молодшими». Львівська область має ряд переваг у сфері медицини і охорони здоров'я, включаючи мінеральні джерела, родовища озокериту та курси реабілітації. Відмінними показниками область володіє і в таких сферах, як реабілітація, санаторно-курортне господарство, офтальмологія, стоматологія, пластична хірургія, *in vitro* (репродуктивна медицина) та косметологія. Давніше візові правила становили проблему для

лікувально-оздоровчого та медичного туризму, але останніми роками ситуація покращилася, і тепер громадяни з понад 150 країн можуть відвідувати Україну без візи. Рейси з Саудівської Аравії також значно зросли: тисячі туристів приїжджають на 5-7 днів і витрачають в середньому 2500 доларів. Львівщина прагне популяризувати напрямок лікувально-оздоровчого туризму та залучати іноземних гостей для отримання якісної медичної допомоги як у приватних, так і в державних закладах охорони здоров'я [20].

Перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму (Рис 3.1.) включають:

- розвиток нових напрямків: багато країн інвестують у свою інфраструктуру та засоби охорони здоров'я, а також просувають свої напрямки, щоб залучити медичних туристів та туристів для оздоровлення. Розвиток нових напрямків і вдосконалення існуючих може створити нові можливості для зростання та розвитку лікувально-оздоровчої галузі;

- індивідуальний та комплексний догляд. Тенденція до персоналізованого та цілісного догляду відкриває нові можливості для провайдерів лікувально-оздоровчого туризму пропонувати нові та інноваційні методи лікування та оздоровлення, які задовольняють індивідуальні потреби та вподобання клієнтів;

- цифрові інновації. Використання телемедицини та інших цифрових технологій відкриває можливості для постачальників послуг лікувально-оздоровчого туризму покращити результати лікування пацієнтів та оздоровлення відвідувачів оздоровчих закладів, пропонувати дистанційні консультації та подальше лікування. А це в свою чергу допоможе зменшити витрати та покращить результати лікування пацієнтів, оскільки пацієнти можуть отримувати медичну консультацію та підтримку, не виходячи з дому;

- оздоровчий туризм. Зростання оздоровчого туризму надає можливість провайдерам оздоровчого туризму пропонувати низку оздоровчих процедур і послуг, включаючи спа-терапію, йогу та різні оздоровчі програми;

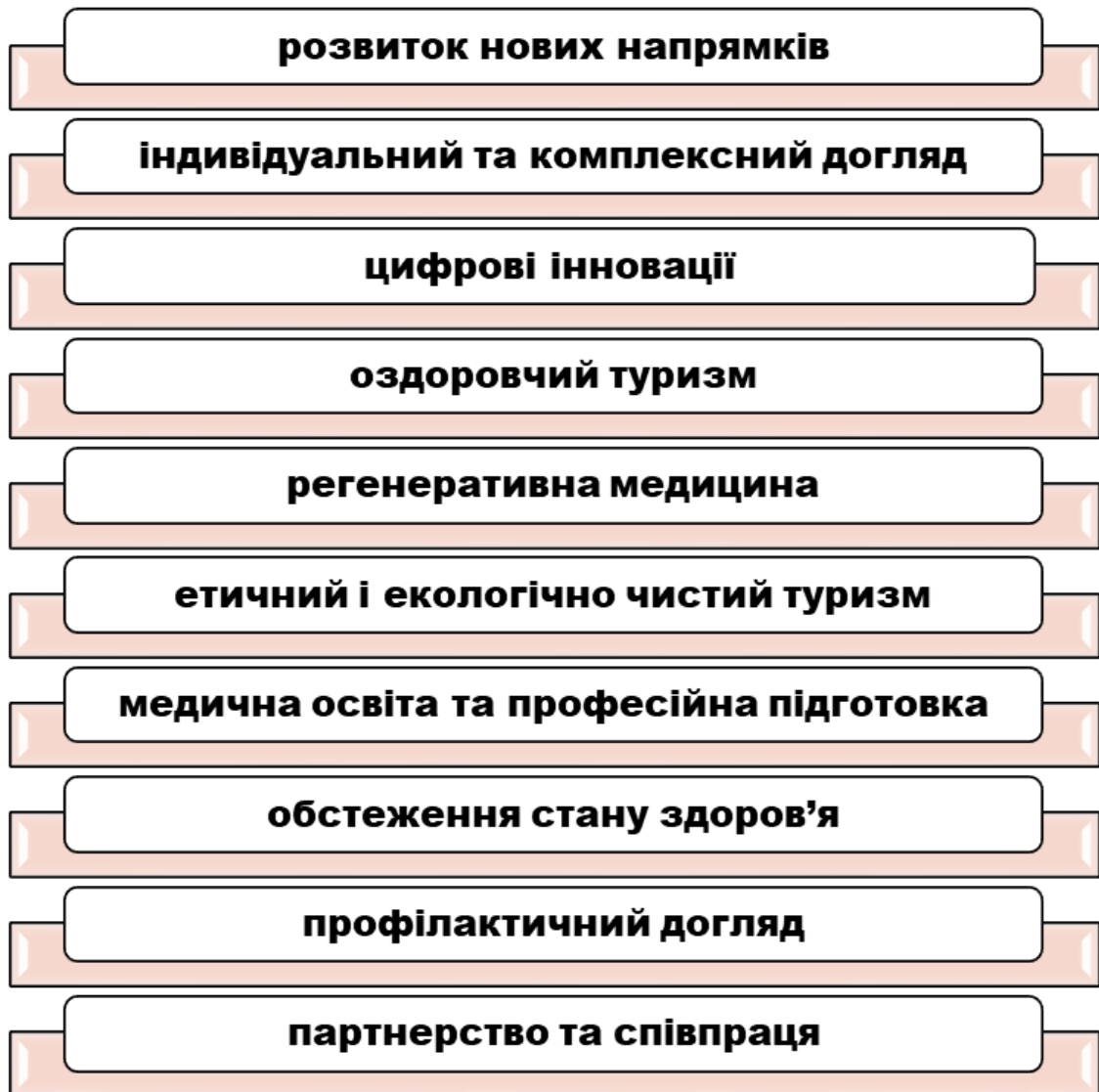

Рис. 3.1. – Перспективи нових можливостей для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

Джерело: власна розробка автора

– регенеративна медицина є новим напрямком і відкриває можливості для провайдерів лікувально-оздоровчого туризму пропонувати інноваційні методи лікування, які можуть допомогти пацієнтам відновитися після травм або хронічних захворювань. Завдяки потенціалу регенерації або заміни пошкодженої тканини регенеративна медицина може запропонувати життєздатне рішення багатьох захворювань;

– етичний і екологічно чистий туризм. Дедалі більша увага до практики етики та сталого туризму відкриває можливість для постачальників послуг

лікувально-оздоровчого туризму виділитися та залучити соціально свідомих мандрівників, які зацікавлені в підтримці екологічно відповідальних і соціально відповідальних напрямків;

– медична освіта та професійна підготовка. Лікувально-оздоровчий туризм також може надати можливості освіти для медичних працівників та навчальні програми підготовки, щоб покращити їхні знання та навички дозволяючи постачальникам медичних послуг обмінюватися знаннями та передовим досвідом і співпрацювати в проектах медичних досліджень. Це може залучити медичних працівників відвідати пункт призначення з освітньою метою та зробити внесок у місцеву економіку;

– обстеження здоров'я та профілактичний догляд. Провайдери лікувально-оздоровчого туризму можуть запропонувати профілактичний догляд та обстеження здоров'я для виявлення потенційних проблем зі здоров'ям до того, як вони стануть серйозними. Це приваблює мандрівників та інших потенційних відвідувачів зацікавлених у збереженні свого здоров'я та гарного самопочуття;

– партнерство та співпраця між провайдерами лікувально-оздоровчого туризму, медичними працівниками та іншими зацікавленими сторонами допоможе створити інноваційні та комплексні пропозиції лікувально-оздоровчого туризму. Це може призвести до розробки нових продуктів і послуг, а також до покращення результатів лікування та оздоровлення пацієнтів та відвідувачів.

Загалом, ці можливості відкривають нові перспективи для зростання та розвитку індустрії лікувально-оздоровчого туризму, але для зацікавлених сторін галузі буде важливо реагувати на зміну споживчих вимог і переваг та адаптуватися до нових ринкових тенденцій і подій.

Перспективи подальшого розвитку лікувально-оздоровчого туризму є загалом позитивними. Наведемо основні фактори, які можуть сприяти зростанню індустрії лікувально-оздоровчого туризму:

– зростання попиту на доступне медичне та оздоровче обслуговування. Оскільки витрати на медичне обслуговування продовжують зростати в багатьох країнах, все більше людей шукають доступні варіанти медичних послуг за

кордоном, що стимулює зростання індустрії лікувально-оздоровчого туризму;

– старіння населення, оскільки населення світу продовжує старіти, ймовірно, зростатиме попит на медичні послуги та процедури оздоровлення, що може стимулювати зростання індустрії лікувально-оздоровчого туризму;

– технологічний прогрес. Прогрес у таких технологіях, як телемедицина та віртуальна реальність, має потенціал для покращення результатів лікування пацієнтів та оздоровлення клієнтів і зниження витрат, роблячи медичне та оздоровче обслуговування доступнішим для пацієнтів, що в свою чергу сприяє зростанню індустрії лікувально-оздоровчого туризму;

– країни, що розвиваються. Очікується, що країни, які мають досить розвинену економіку та розвиваються в різних напрямках, такі як Китай та Індія, стануть основними гравцями в індустрії лікувально-оздоровчого туризму, оскільки вони інвестують у розвиток інфраструктури та охорони здоров'я і прагнуть залучати медичних туристів;

– зосередження на лікувально-оздоровчому туризмі. Зростаюча тенденція до лікувально-оздоровчого туризму відкриває можливості для постачальників оздоровчого туризму розширити свої пропозиції за межі медичних процедур і залучити ширше коло мандрівників та відвідувачів, які шукають цілісне оздоровлення та медичне лікування;

Однак важливо зазначити, що триваюча пандемія COVID-19, воєнна ситуація в країні і обмеження на подорожі продовжують мати значний вплив на індустрію лікувально-оздоровчого туризму, і ще належить побачити, як галузь адаптується та реагує на ці виклики.

3.2. Застосування інноваційних тенденцій для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

Заклади охорони здоров'я Львівської області запроваджують нові та інноваційні методи лікування, а також розширюють спектр послуг, включивши такі зручності, як трансфери, екскурсії, аквапарки, спа та басейни. Завдяки цьому розвивається лікувально-оздоровчий туризм, що призводить до створення

розгалуженої мережі медичних та оздоровчих закладів у туристичних районах області, зокрема санаторіїв, пансіонатів, готелів, готельно-оздоровчих комплексів, дитячих оздоровчих центрів, приватних закладів розміщення, вілли, садиби та котеджі. Трускавець, Моршин та Східниця мають потенціал стати інноваційними центрами для проведення заходів, спрямованих на модернізацію санаторно-курортного господарства України.

На використання трудового потенціалу лікувально-оздоровчих закладів суттєво впливають різноманітні регіональні фактори: кліматичні умови, природні ресурси, рівень розвитку рекреаційних територій, міграційні напрями, щільність і структура населення та види господарської діяльності. Лікувально-оздоровчі заклади значною мірою покладаються на свій інноваційний потенціал, який являє собою сукупність матеріальних, фінансових, інформаційних, науково-технічних ресурсів, що використовуються для інноваційної діяльності. Ці ресурси мають важливе значення для того, щоб лікувально-оздоровчі центри стали лідерами туристичного ринку та забезпечили високу конкурентоспроможність на ринку туристичних послуг.

Інноваційний потенціал лікувально-оздоровчих закладів дозволяє застосовувати сучасні методи лікування та оздоровлення, передові технології та інноваційні розробки для підвищення конкурентоспроможності лікувально-оздоровчих послуг. Наявність природних ресурсів для інновацій та їх оптимальне використання є основоположним для інноваційного вдосконалення лікувально-оздоровчого туризму. Кількісні показники вимірюють ресурсну базу санаторно-курортних закладів, а інноваційний потенціал базується на використанні сучасних технологій для розвитку конкурентоспроможних санаторно-курортних послуг для туристичного ринку.

Львівська область має довгу історію лікувально-оздоровчого туризму, яка охоплює понад два століття, і вважається величезним потенціалом для розвитку цієї галузі. У області існує Кластер медичного туризму, за даними якого Львівська область має визначні показники у сферах санаторно-курортного господарства, реабілітації, стоматології, офтальмології, пластичної хірургії,

косметології та репродуктології. Застосування інноваційних технологій та заходів відіграють важливу роль у розвитку лікувально-оздоровчого туризму Львівської області та цілої країни.

Інноваційні тенденції можуть використовуватися в терапевтичному розвитку, де можуть мати значний вплив на індустрію лікувально-оздоровчого туризму, оскільки інноваційні тенденції можуть запропонувати нові методи лікування та послуги оздоровлення, які приваблюють медичних туристів та інших відвідувачів для відпочинку та відновлення свого здоров'я. Можна розглянути деякі приклади інноваційних тенденцій, які можна застосувати до лікувально-оздоровчого туризму, це терапія стовбуровими клітинами, генна терапія, прецизійна медицина, терапія віртуальною реальністю та наномедицина.

Терапія стовбуровими клітинами передбачає використання стовбурових клітин для відновлення пошкоджених тканин і лікування різноманітних захворювань. Провайдери лікувально-оздоровчого туризму можуть запропонувати терапію стовбуровими клітинами як передовий варіант лікування, який не є широко доступним у багатьох іноземних країнах.

Генна терапія передбачає введення генів у клітини для лікування або запобігання захворюванням. Провайдери лікувально-оздоровчого туризму можуть запропонувати генну терапію як новий інноваційний варіант лікування, який може допомогти пацієнтам одужати від певних генетичних захворювань.

Прецизійна медицина передбачає налаштування медичного лікування, яка базується на основі індивідуальних особливостей пацієнта та відходить від універсального лікування. Провайдери лікувально-оздоровчого туризму можуть запропонувати прецизійну медицину як індивідуальний варіант лікування, який може покращити результати та задоволеність пацієнтів.

Терапія віртуальною реальністю передбачає використання захоплюючих віртуальних середовищ для лікування психічних захворювань, таких як тривога та депресія. Провайдери лікувально-оздоровчого туризму можуть запропонувати терапію віртуальної реальності як унікальний і ефективний варіант лікування, який може допомогти пацієнтам одужати від цих станів.

Наномедицина передбачає використання нанотехнологій для доставки ліків і лікування захворювань на молекулярному рівні. Провайдери лікувально-оздоровчого туризму можуть запропонувати наномедицину як новий та інноваційний варіант лікування, який може надати пацієнтам цілеспрямовану та ефективну медичну допомогу.

Загалом, застосування інноваційних тенденцій у терапевтичному розвитку може допомогти постачальникам послуг лікувально-оздоровчого туризму пропонувати передові методи лікування та послуги оздоровлення, які привабливі для медичних туристів та інших відвідувачів. Проте для постачальників послуг лікувально-оздоровчого туризму важливо ретельно оцінити безпеку та ефективність цих процедур, перш ніж пропонувати їх пацієнтам.

Крім того, нові тенденції в медичному та оздоровчому туризмі відкривають нові можливості для зростання та інновацій у галузі. Наприклад, розширення використання технологій і телемедицини може покращити доступ пацієнтів до медичної допомоги, тоді як зосередження уваги на здоров'ї та профілактичній допомозі може сприяти розвитку здорового способу життя та зменшити витрати на охорону здоров'я.

Застосування інноваційних тенденцій для розвитку лікувально-оздоровчого туризму має вирішальне значення для подальшого зростання та успіху галузі. Використання передових технологій, таких як віртуальна реальність і телемедицина, може підвищити доступність, якість і ефективність медичних і оздоровчих послуг для пацієнтів та туристів, які відвідали санаторно-курортні заклади з метою оздоровлення. Таким чином розвиток лікувально-оздоровчого туризму продовжує розвиватися стійким і відповідальним чином, приносячи користь пацієнтам та туристам, напрямкам і системам охорони здоров'я в усьому світі.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1. Аналіз стану охорони праці і заходи покращення виробничої санітарії і гігієни праці у підприємствах та організаціях туристичної галузі.

Аналіз стану охорони праці у лікувально-оздоровчому туризмі виконується з метою встановлення відповідності робочих місць, виробничих процесів, техніки і обладнання, нормативно-правовим актам, а також виявлення причин виробничих травм і професійних захворювань (згідно з темою дипломної роботи). Для аналізу використовуються знання, набуті під час вивчення курсу “Охорона праці та безпека життєдіяльності”, статистичні дані стосовно охорони праці організацій і підприємств сфери туризму, за матеріалами яких виконується бакалаврська робота. У цьому підрозділі пропонується висвітлити такі питання:

- відповідальність за організацію охорони праці в лікувально-оздоровчих закладах та підприємстві, організації;
- особливості дотримання вимог трудового законодавства під час організації праці і технологічних процесів при різних заходах та різновидах туристичної сфери;
- дотримання вимог щодо проведення інструктажів (вступного, первинного на робочому місці, повторного, цільового, позапланового);
- аналіз стану протипожежних заходів;
- аналіз виробничого травматизму і професійних захворювань за роки, що аналізуються у бакалаврській роботі (з визначення показників травматизму за статистичним методом – перелік джерел інформації у додатках) [53].

Заходи щодо поліпшення стану виробничої санітарії і гігієни праці здійснюються з метою створення безпечних умов праці шляхом: доведення до нормативного рівня показників виробничого середовища за елементами умов праці (технічні та технологічні рішення); захисту працівників від дії шкідливих виробничих чинників.

До показників ефективності заходів щодо поліпшення виробничої санітарії і гігієни праці належать:

а) зміни стану умов праці: зміна кількості засобів виробництва, приведених у відповідність до вимог стандартів безпеки праці; поліпшення санітарно-гігієнічних показників виробничого середовища; покращання психофізіологічних показників, зменшення фізичних і нервово-психічних навантажень, покращання естетичних показників, раціональне компонування робочих місць і упорядкування робочих приміщень і території тощо;

б) соціальні результати заходів: збільшення кількості робочих місць, що відповідають нормативним вимогам; зниження рівня виробничого травматизму; зменшення кількості випадків професійної захворюваності; зменшення плинності кадрів через незадовільні умови праці; престиж та задоволення працею;

в) економічні результати заходів щодо поліпшення умов праці виражаються у вигляді економії за рахунок зменшення збитків внаслідок аварій, нещасних випадків і професійних захворювань тощо [54].

Розробка пункту передбачає аналіз стану та заходи щодо покращання умов праці і виробничого побуту із врахуванням організаційно-правових, санітарно-гігієнічних вимог під час виконання робіт за темою дипломної роботи.

У пункті потрібно охарактеризувати:

1) назва і розташування підприємства, загальна характеристика виконуваних робіт, наданих послуг і перелік шкідливих виробничих чинників, наявність та причина виробничого травматизму та професійних захворювань при виконанні і наданні туристичних послуг, функціонування служби охорони праці на підприємстві, що надає туристичні послуги, виконання основних завдань і функцій з охорони праці, відповідальність посадових осіб за організацію безпечних умов праці, проведення навчань, інструктажів та перевірки знань з охорони праці, наявність журналів реєстрації інструктажів, забезпечення засобами індивідуального захисту, тощо.

2) особливості локації підприємства та закладів лікувально-оздоровчого туризму, виробничих і допоміжних приміщень відповідно до чинних санітарно-гігієнічних вимог;

3) санітарно-гігієнічні умови пропонувані і виконані робіт в структурних підрозділах підприємства (філіали, відділення) та лікувально-оздоровчих закладах відповідно до завдання на бакалаврську роботу;

4) вплив на штатних працівників підприємств лікувально-оздоровчої сфери кліматичних умов (температура, вологість, освітлення, запиленість, загазованість, шум, вібрація, різні види опромінення тощо – вказати нормативні документи, норми параметрів);

5) особливості організації роботи і відпочинку персоналу, а також водно-питтєвого режиму та режиму харчування працівників туристичної сфери та користувачів галузі туризму [55].

Доцільно охарактеризувати стан виробничої санітарії і гігієни праці в загальному з рекомендаціями щодо профілактичних заходів запобігання нещасним випадкам та захворюванням на виробництві. Особливу увагу потрібно спрямувати на використання сучасних засобів індивідуального та колективного захисту, рівень кваліфікації персоналу, допуски до роботи. Необхідно передбачити заходи дотримання правил безпеки праці, загальної санітарії і гігієни під час проведення туристичних заходів з підвищеною небезпекою (транспортні роботи, екскурсії по гірських масивах, водних та заболочених об'єктах, лісових масивах, підземних печерах тощо).

Розробка рекомендацій з виробничої санітарії і гігієни праці під час виконання різних видів робіт у лікувально-оздоровчому туризмі дає змогу систематизувати знання і запропонувати низку безпечних заходів, дотримання яких уможливить виконання робіт з врахуванням мінімальної ймовірності виникнення небезпечних умов та ситуацій.

4.2. Пожежна безпека

Характеризується система протипожежного захисту лікувально-оздоровчого туризму, як сукупність організаційних заходів і технічних засобів, спрямованих на запобігання дії на людей небезпечних чинників пожежі і обмеження збитків. Наголошується на небезпечних чинниках пожежі, дія яких

призводить до травми, отруєння або загибелі людини, а також до матеріальних збитків. Можливість виникнення пожежі на виробництві (в побуті) оцінюється ймовірністю, яка залежить від можливості виникнення умов, необхідних для виникнення загоряння [56].

В загальному подається характеристика категорій приміщень за вибухо- і пожежною небезпекою, наявність первинних засобів гасіння пожеж, протипожежної сигналізації і водопостачання, категорія приміщень за Правилами улаштування електроустановок, організаційні заходи запобігання ураженню електричним струмом тощо.

Також наводиться характеристика пожежної безпеки на територіях (акваторіях), де здійснюється надання туристичних послуг і сервісів, та розробляються запобіжно-профілактичні заходи для унеможливлення виникнення пожеж при вказаних роботах.

Розробляються рекомендації пожежної профілактики, як комплексу організаційних і технічних заходів, спрямованих на гарантування безпеки людей, запобігання пожежі, обмеження її поширення, а також створення умов для успішного гасіння пожежі. Організаційні і технічні заходи запобігання виникненню пожежі повинні розроблятися відповідно до вимог правил пожежної безпеки.

Пожежна безпека є важливим аспектом забезпечення безпеки та благополуччя як пацієнтів, так і персоналу в лікувально-оздоровчому туризмі. Лікувально-оздоровчий туризм охоплює широкий спектр медичних та оздоровчих послуг, включаючи медичне лікування, спа- та оздоровчі заклади та реабілітаційні центри. Ці об'єкти часто розташовані в будівлях зі складною інфраструктурою, що робить пожежну безпеку надзвичайно важливим [57].

Назвемо основні заходи, які можна вжити для забезпечення пожежної безпеки в оздоровчому туризмі:

Об'єкти лікувально-оздоровчого туризму повинні відповідати місцевим нормам і нормам пожежної безпеки, які відрізняються залежно від країни чи регіону. Ці правила окреслюють мінімальні вимоги безпеки для об'єкта,

включаючи системи пожежогасіння, пожежну сигналізацію та аварійні виходи.

Регулярне технічне обслуговування та перевірка: заклади лікувально-оздоровчого туризму повинні проводити регулярне технічне обслуговування та перевірку своїх систем пожежної безпеки, включаючи пожежну сигналізацію, спринклерні системи та аварійні виходи. Це гарантує, що ці системи знаходяться в хорошому робочому стані та можуть працювати належним чином.

Навчання персоналу: весь персонал закладів лікувально-оздоровчого туризму повинен бути навчений процедурам протипожежної безпеки, зокрема тому, як користуватися вогнегасниками, як безпечно евакуювати пацієнтів і як реагувати на надзвичайні ситуації.

Заклади лікувально-оздоровчого туризму повинні мати чітко визначений план на випадок надзвичайних ситуацій, у якому описано дії, яких необхідно вжити у випадку пожежі. Це включає визначення запасних виходів, шляхів евакуації та місць збору.

Заклади лікувально-оздоровчого туризму повинні мати ефективні системи зв'язку, щоб забезпечити сповіщення всього персоналу та пацієнтів у разі пожежі. Це включає системи оповіщення, телефони екстреної допомоги та інші засоби зв'язку.

У закладах лікувально-оздоровчого туризму необхідно проводити регулярні протипожежні тренування, щоб переконатися, що персонал і пацієнти ознайомлені з процедурами надзвичайних ситуацій і маршрутами евакуації. Це також допомагає виявити будь-які слабкі місця в плані на випадок надзвичайних ситуацій і дозволяє внести його покращення.

Підсумовуючи, необхідно сказати, що протипожежна безпека є важливим аспектом забезпечення безпеки пацієнтів і персоналу закладів лікувально-оздоровчого туризму. Дотримання правил протипожежної безпеки, регулярне технічне обслуговування та перевірка систем протипожежної безпеки, навчання персоналу, планування на випадок надзвичайних ситуацій, ефективні системи зв'язку та регулярні протипожежні тренування – це заходи, які можна вжити для забезпечення пожежної безпеки в лікувально-оздоровчому туризмі.

1.3. Інструкція з охорони праці та пожежної безпеки

Відповідно до завдання у цьому пункті розробляють інструкцію з охорони праці або пожежної безпеки відповідно до вивчених на практичних заняттях з «Основ охорони праці».

Інструкція повинна містити такі розділи: загальні положення; вимоги безпеки перед початком роботи; вимоги безпеки під час виконання роботи; вимоги безпеки після закінчення роботи; вимоги безпеки в аварійних ситуаціях.

Розділ «Загальні положення» повинен містити:

-відомості про сферу застосування інструкції;

-загальні відомості про об'єкт розробки: визначення робочого місця працівника даної професії лікувально-оздоровчої справи в залежності від тривалості його перебування на ньому протягом робочої зміни (постійне чи непостійне); коротка характеристика технологічного процесу та обладнання, що застосовується на цьому робочому місці;

-умови і порядок допуску працівників до самостійної роботи за професією або до виконання відповідного виду робіт (вимоги щодо віку, стажу роботи, статі, стану здоров'я, проходження медоглядів, професійної освіти та спеціального навчання з питань охорони праці, інструктажів, перевірки знань тощо);

-вимоги правил внутрішнього трудового розпорядку, що стосуються питань охорони праці для даного виду робіт або професії, а також відомості про специфічні особливості організації праці і технологічних процесів та про коло трудових обов'язків працівників даної професії (що виконують даний вид робіт);

-характеристику основних небезпечних та шкідливих виробничих факторів для даної професії (виду робіт), особливості їх впливу на працівника;

-перелік видів спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, що належать до видачі працівникам даної професії (виду робіт) згідно з чинними нормами, із зазначенням стандартів або технічних умов на них;

-вимоги санітарних норм і правил особистої гігієни, яких повинен дотримуватись працівник під час виконання роботи.

Розділ «Вимоги безпеки перед початком роботи» повинен містити:

- порядок приймання зміни у випадку безперервної роботи, в тому числі при порушенні режиму роботи виробничого обладнання або технологічного процесу;

- порядок підготовки робочого місця, засобів індивідуального захисту;

- порядок перевірки справності обладнання, інструменту, захисних пристроїв небезпечних зон машин і механізмів;

- порядок повідомлення роботодавця про виявлені несправності обладнання, пристроїв, пристосувань, інструменту, засобів захисту тощо [58].

Розділ «Вимоги безпеки під час роботи» повинен містити:

- відомості щодо безпечної організації праці, про прийоми та методи безпечного виконання робіт, правила використання технологічного обладнання, пристроїв та інструментів, а також застереження про можливі небезпечні, неправильні методи та прийоми праці, які заборонено застосовувати;

- вказівки щодо порядку утримання робочого місця в безпечному стані;

- можливі види небезпечних відхилень від нормального режиму роботи обладнання та технологічного регламенту і способи їх усунення;

- вимоги щодо використання засобів індивідуального та колективного захисту від шкідливих і небезпечних виробничих факторів;

- умови, за яких надання робіт і послуг повинно бути зупинено (технічні, метеорологічні, санітарно-гігієнічні та соціально-політичні умови тощо);

- вимоги щодо забезпечення пожежо- та вибухобезпеки; порядок повідомлення роботодавця про нещасні випадки чи раптові захворювання, факти порушення технологічного процесу, виявлені несправності обладнання, устаткування, пристроїв, інструменту, засобів захисту та про інші небезпечні та шкідливі виробничі фактори, що загрожують життю і здоров'ю працівників.

Розділ «Вимоги безпеки після закінчення роботи» повинен містити:

- порядок безпечного вимикання, зупинення, розбирання, очищення і змащення обладнання, пристроїв, машин, механізмів та апаратури;

- порядок здавання робочого місця;

- вимоги санітарних норм і правил особистої гігієни, яких повинен

дотримуватись працівник після закінчення роботи;

-порядок повідомлення роботодавця про всі недоліки, що виявились у процесі роботи.

Розділ «Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях» повинен містити:

-відомості про ознаки можливих аварійних ситуацій, характерні причини аварій (вибухів, пожеж тощо);

відомості про засоби та дії, спрямовані на запобігання можливим аваріям;

-порядок дій, особисті обов'язки та правила поведінки працівника при виникненні аварії згідно з планом її ліквідації;

-порядок повідомлення роботодавця про аварії та ситуації, що можуть до них призвести;

-відомості про порядок застосування засобів протиаварійного захисту та сигналізації.

При викладенні тексту інструкції необхідно керуватися такими правилами:

-текст інструкції повинен бути стислим, зрозумілим і не допускати різних тлумачень;

-інструкція не повинна містити посилань на нормативні акти, вимоги яких враховуються при її розробці. За необхідності ці вимоги відтворюються дослівно;

-треба вживати терміни і визначення, прийняті в Законі України «Про охорону праці», ДСТУ 2293-93 ССБП «Охорона праці. Терміни та визначення», ДК 003-95 «Державний класифікатор України. Класифікатор професій» та в інших нормативних актах; у тексті інструкції не допускається застосування не властивих для нормативних актів зворотів розмовної мови, довільних словосполучень, скорочення слів, використання різних термінів для одного поняття, а також іноземних слів чи термінів за наявності рівнозначних слів чи термінів в українській мові; допускається застосування лише загальноприйнятих скорочень і аббревіатур, а також заміна застосованих у даній інструкції словосполучень скороченням або аббревіатурою за умови повного відтворення цього словосполучення при першому згадуванні в тексті із зазначенням у дужках відповідного

скорочення чи аббревіатури; у тексті інструкції слід уникати викладу вимог у формі заборони, а при необхідності слід давати пояснення, чим викликана заборона; не повинні застосовуватися слова «категорично», «особливо», «обов'язково», «суворо» та ін., оскільки всі вимоги інструкції є однаково обов'язковими; для наочності окремі вимоги інструкції можуть бути ілюстровані малюнками, схемами, кресленнями тощо; якщо безпека роботи обумовлена певними нормами (величини відстаней, напруги та ін.), то вони повинні бути наведені в інструкції [59].

Інструкції з охорони праці та пожежної безпеки мають вирішальне значення для забезпечення безпеки та благополуччя пацієнтів і персоналу закладів лікувально-оздоровчого туризму. Заклади лікувально-оздоровчого туризму повинні серйозно ставитися до охорони праці та пожежної безпеки, щоб забезпечити безпеку та благополуччя пацієнтів і персоналу. Дотримання нормативних актів, навчання персоналу, планування на випадок надзвичайних ситуацій, регулярне технічне обслуговування та перевірки, ефективні системи зв'язку та регулярні протипожежні тренування – ось деякі із заходів, які можна вжити для забезпечення охорони праці та пожежної безпеки в лікувально-оздоровчому туризмі.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Лікувально-оздоровчий туризм – це галузь, що швидко розвивається, і передбачає подорожі осіб, які шукають лікування, оздоровлення чи профілактику. Теоретичні основи лікувально-оздоровчого туризму включають принципи медичної етики, туризму та гостинності. Основними завданнями лікувально-оздоровчого туризму є надання висококваліфікованої якісної медичної допомоги, створення комфортних і доброзичливих умов для пацієнтів, а також забезпечення безпечного та етичного надання всіх послуг.

На розвиток лікувально-оздоровчого туризму впливають різноманітні фактори, включаючи демографічні зміни, прогрес у медичних технологіях і зростання глобалізації. Як наслідок, у сфері лікувально-оздоровчого туризму з'являються як нові виклики, так і можливості, включно з необхідністю збалансувати вартість і якість, подолати культурні та мовні відмінності та прийняти нові інновації та тенденції.

Для успішного розвитку індустрії лікувально-оздоровчого туризму важливо, щоб зацікавлені сторони працювали разом, створили міцну нормативну базу, забезпечили належну підготовку та сертифікацію всіх медичних працівників, а також надавали пацієнтам точну та прозору інформацію про їх медичне обслуговування та методи оздоровлення. Завдяки цьому лікувально-оздоровчий туризм може продовжувати рости та розвиватися, щоб задовольнити мінливі потреби як пацієнтів та відвідувачів з метою оздоровлення, так і постачальників туристичних та медичних послуг. Лікувально-оздоровчий туризм стає дедалі важливішим компонентом індустрії туризму, і багато мандрівників шукають лікування, оздоровчі послуги та профілактичний догляд. Лікувально-оздоровчий туризм пропонує унікальне поєднання медичних і туристичних послуг, забезпечуючи пацієнтам доступ до високоякісної медичної допомоги в комфортній і затишній обстановці.

Роль лікувально-оздоровчого туризму в туристичному бізнесі є значною, оскільки він має потенціал для збільшення доходів від туризму, створення нових робочих місць і стимулювання економічного зростання в напрямках, які

пропонують ці послуги. Крім того, лікувально-оздоровчий туризм також може сприяти розвитку медичної інфраструктури та покращити загальну якість медичних послуг у регіоні. Щоб виклики, які виникають у даній сфері, важливо створити міцну нормативно-правову базу, забезпечити належну підготовку та сертифікацію всіх медичних працівників, а також надавати пацієнтам точну та прозору інформацію про медичне обслуговування. Оскільки індустрія продовжує рости та розвиватися, важливо, щоб зацікавлені сторони працювали разом над вирішенням викликів і можливостей, які виникають, щоб забезпечити подальший успіх і сталість лікувально-оздоровчого туризму.

Для проведення ефективних досліджень лікувально-оздоровчого туризму важливо визначити питання та цілі дослідження, вибрати відповідні методи та джерела даних, а також забезпечити достовірність і надійність зібраних даних. Також слід враховувати етичні питання, такі як інформована згода та конфіденційність під час збору даних від пацієнтів та медичних працівників.

Медичний та лікувально-оздоровчий туризм є швидкозростаючою галуззю зі значним впливом на світову економіку та системи охорони здоров'я. Сучасний стан медичного та оздоровчого туризму характеризується зростанням попиту на широкий спектр медичних послуг та оздоровчих процедур, а також зростанням кількості напрямків, що пропонують ці послуги.

Основні показники медичного та лікувально-оздоровчого туризму включають кількість медичних туристів, типи пропонованих медичних процедур, якість і безпеку медичного обслуговування та оздоровлення, а також економічний вплив на напрямки та системи охорони здоров'я. Для вимірювання та відстеження цих показників важливо встановити стандартизовані механізми збору даних і звітності в усій галузі.

Таким чином, сучасний стан медичного та лікувально-оздоровчого туризму характеризується зростаючим попитом і широким спектром послуг, які пропонуються в багатьох напрямках по всьому світу. Відстежуючи та вимірюючи основні показники галузі, ми можемо краще зрозуміти її вплив і визначити можливості для зростання та вдосконалення в майбутньому.

Крім того, акцент на здоров'ї та профілактичній допомозі стає все більш важливим у туристичній галузі, що відкриває нові можливості для просування здорового способу життя та зниження витрат на охорону здоров'я. Крім того, використання цифрових технологій і телемедицини також відкриває нові можливості для дистанційного доступу пацієнтів до медичних послуг, а для постачальників медичних послуг – для більш ефективного надання допомоги. Продовжуючи впроваджувати інновації та співпрацювати, галузь може надавати високоякісні, економічно ефективні та доступні медичні послуги та послуги оздоровлення пацієнтам у всьому світі, водночас сприяючи економічному зростанню та підтримці розвитку місцевих громад.

Акцент на оздоровчій та профілактичній допомозі, а також розробка індивідуальних планів лікування можуть допомогти просувати здоровий спосіб життя та покращити результати лікування пацієнтів та оздоровлення. Цього можна досягти за допомогою інноваційних підходів, таких як інтегративна медицина, яка поєднує звичайні медичні методи лікування з додатковими методами лікування, і нутрігеноміка, яка пристосовує лікування до генетичного складу людини.

Загалом, застосування інноваційних тенденцій в лікувально-оздоровчому туризмі пропонує цій галузі безліч можливостей для покращення результатів лікування пацієнтів, покращення досвіду та стимулювання економічного зростання. Враховуючи ці тенденції та співпрацюючи для подолання існуючих проблем, лікувально-оздоровча галузь може продовжувати розвиватися та процвітати в найближчі роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павленко Є.Є., Ільницька Г.С., Павленко В.О. Оздоровчий туризм : навч. посібник для студентів денної форми навчання. Х.: НФаУ. 2021. 114 с.
2. Галасюк, С. (2023). Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Економіка та суспільство, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>
3. Гладкий О.В, Килівник В.С., Рудий Ю.Й., І.В. Руда, Марчук О.В. Особливості розвитку медичного туризму в західних регіонах України. Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини. 2022. № 11. С. 90–95.
4. Баєв В.В. Економічні передумови розвитку медичного туризму в Україні. Наукові праці МАУП. 2014. № 43 (4). С. 163–167.
5. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 334 с.
6. Рутинський М., Петранівський В. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2012. № 29. Ч. 1. С. 179–189.
7. Парфіненко А.Ю., Волкова І.І., Щербина В.І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи). Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Казаріна. Серія: Міжнародні відносини, Економіка, Країнознавство. 2018. № 7. С. 130–135.
8. Галасюк С.С., Галасюк К.А. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Економічні науки. 2013. № 5. С. 16–21.
9. Мельник Л.В., Батиченко С.П. Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіонах України. Часопис картографії. 2018. № 19. С. 41–47.
10. Михайліченко Г.І. Розвиток туристичного продукту лікувально-оздоровчого та медичного туризму України. Ефективна економіка. 2020. № 2. С. 3–10.

11. Молодецький А.Е., Остра В.А. Лікувально-оздоровчий туризм в українських Карпатах і Причорномор'ї: сучасний стан і тенденції. Вісник ОНУ. Серія: Географічні і геологічні науки. 2020. Т. 25. № 1 (36). С. 126–140.
12. Холявка В.З., Лешко Х.С., Мочульська О.М., Кухтій А.О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019. № 1 (79). С. 25–33.
13. Романова А.А. Види туризму та їх класифікація у контексті сучасних тенденцій розвитку туріндустрії. Економіка і регіон. 2017. № 4 (65). С. 13–19.
14. Шека О. Глобальні тренди та інноваційні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах. Актуальні проблеми державного управління. 2019. № 3 (79). С. 85–91.
15. Мочульська О.М., Шульгай А.Г., Ошлянська О.А., Бондарчук В.І., Завіднюк Ю.В., Чорномидз І.Б., Добровольська Л.І., Сверстюк А.С. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого spa- та wellness-туризму в світі. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019. № 3 (81). С. 56–61.
16. Устименко Л., Булгакова Н. Розвиток wellness-туризму та його вплив на трансформацію туристичної індустрії України. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. Сталий розвиток та актуальні проблеми. 2019. № 2 (1). С. 49–59.
17. Санаторії Львівщини запровадили програму оздоровлення та реабілітації після COVID-19. Управління туризму та курортів. 25 березня 2021р. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://old.loda.gov.ua/news?id=57948>
18. Санаторії Львівської області. Ціни 2023 Електронний ресурс. Режим доступу: <https://sanatorii.in.ua/lviv-oblast/>
19. Національна туристична організація України оголосила 2022-ий роком оздоровчого та медичного туризму. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://old.loda.gov.ua/news?id=64733>
20. Загайний В. Ми намагаємося максимально промоціювати напрямок

- медичного та оздоровчого туризму. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://old.loda.gov.ua/news?id=62164>
21. На Львівщині створили Асоціацію курортних громад. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/14029>
 22. The Global Competitiveness Report 2016-2017 (2016). World Economic Forum. Geneva, Switzerland, 383.
 23. Miasoid H., Lomakova K. (2020). Green eco-tourism in the western regions of Ukraine in the context of complex economic development of the country. The 16 th International scientific and practical conference «Prospects for the development of modern science and practice». Graz, Austria, 418.
 24. Безручко Л. Сучасний стан та перспективи розвитку готельних мереж у світі та Україні. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2018. №45. С. 273-280.
 25. Aydin Gökhan. Factors affecting health tourism and international healthcare facility choice. International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing. 11(1). University of East London. 2017. <https://doi.org/10.1108/IJPHM-05-2015-0018>
 26. Joonwoo Moon. Analyzing Medical Tourism Pull Factors: A Korean American Perspective of the Homeland. Consortium Journal of Hospitality & Tourism. 2020. Vol. 22, Issue 1. P. 20-35.
 27. Кузишин А. Територіальна організація оздоровчо-відпочинкового туризму в Тернопільській. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки. Серія: Географічні науки. №10. 2019. С. 180-186.
 28. Ostovskaya A. Socio-economic Development of Tourism Infrastructure. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. Volume 459, Chapter 4. 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/459/5/052064>
 29. Official site of the Main Directorate of Statistics in Lviv Oblast. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
 30. Rahmafitria Fitri. Tourism planning and planning theory: Historical roots and contemporary alignment. Tourism Management Perspectives 33, 2020.

<https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100703>

31. Kholyavka V. Modern aspects, factors of influence and prospects of development of medical and medical and health tourism in Ukraine. Bulletin of social hygiene and health care organization of Ukraine. № 1. 2019. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/download/10280/9814/>
32. Статистичний щорічник України. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf
33. Курорти Львівської області. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zahid-tur.com.ua/uk/inshi-kurorty-i-sanatoriyi/kurorty-lvivska-oblast/>
34. Популярні оздоровчі курорти Львівщини з мінеральними водами: як добратися та де поселитися. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.032.ua/news/2879430/popularni-ozdorovci-kurorti-lvivsini-z-mineralnimi-vodami-ak-dobratisa-ta-de-poselitisa>
35. Санаторно-курортні заклади Львівщини запрошують українців відновити здоров'я після коронавірусу. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://old.loda.gov.ua/news?id=58302>
36. Санаторії Львівської області. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://vsesanatorii.com/ua/sanatoryy-lvovskoi-oblasty/>
37. Географічні карти Львівської області (атлас). Електронний ресурс. Режим доступу: https://geoknigi.com/view_map.php?id=28
38. Шека О. Глобальні тренди та інноваційні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах. Актуальні проблеми державного управління. 2019. № 3 (79). С. 85–91.
39. Мочульська О. М., Шульгай А. Г., Ошлянська О. А., Бондарчук В. І., Завіднюк Ю. В., Черноמידз І. Б., Добровольська Л. І., Сверстюк А. С. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого spa- та wellness-туризму в світі. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019. № 3 (81). С. 56–61.
40. Іщенко Т. І., Шидловська О. Б., Стоян І. М. Перспективи розвитку wellness-

індустрії в готельному гос- подарстві України. Географія та туризм. 2013. № 26. С. 87–93.

41. Устименко Л., Булгакова Н. Розвиток wellness-туризму та його вплив на трансформацію туристич- ної індустрії України. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. Сталий розвиток та актуальні проблеми. 2019. № 2 (1). С. 49–59.

42. Hladkyi O.V., Kilivnyk V.S., Rudy Y.Y., Rudy I.V., Marchuk O.V. (2022) Osoblyvosti rozvytku medychnoho turyzmu v zakhidnykh rehionakh Ukrayiny. Reabilitatsiyni ta fizkul'turno-rekreatsiyni aspekty rozvytku lyudyny. Vol. 11. Pp. 90–95.

43. Baev V.V. (2014) Ekonomichni peredumovy rozvytku medychnoho turyzmu v Ukrayini. Naukovi pratsi MAUP. Vol. 43 (4). Pp. 163–167.

44. Parfinenko A.Yu., Volkova I.I., Shcherbina V.I. (2018) Problemy ta perspektyvy rozvytku likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ukrayini. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Kazarina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny, Ekonomika, Krayinoznavstvo. Vol. 7. Pp. 130–135.

45. Galasyuk S.S., Galasyuk K.A. (2013) Problemy rozvytku likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ukrayini. Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu im. Lesi Ukrayinky. Seriya: Ekonomichni nauky. Vol. 5. Pp. 16–21.

46. Mykhailichenko G.I. (2020) Rozvytok turystychnoho produktu likuval'no-ozdorovchoho ta medychnoho turyzmu Ukrayiny. Efektyvna ekonomika. Vol. 2. Pp. 3–10.

47. Molodetsky A.E., Ostra V.A. (2020) Likuval'no-ozdorovchyy turyzm v ukrayins'kykh Karpatakh i Prychornomor'yi: suchasnyy stan i tendentsiyi. Visnyk ONU. Seriya: Neohrafichni i heolohichni nauky, T. 25. Vol. 1 (36). Pp. 126–140.

48. Kholyavka V.Z., Leshko H.Z., Mochulska O.M., Kukhtiy A.O. (2019) Suchasni aspekty, faktory vplyvu i perspektyvy rozvytku medychnoho ta likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ukrayini Visnyk sotsial'noyi hihiyeny ta orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya Ukrayiny. Vol. 1 (79). Pp. 25–33.

49. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових

- досліджень : Навч. посіб. Суми: Суми ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
50. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 142 с.
51. Дидів І. Б., Дидів А. І. Оцінка екологічних впливів туристичної діяльності на навколишнє середовище. Географія та туризм: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди: (м. Харків, 26 лютого, 2021 р.) / за заг. ред. Лоцмана П. І. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 74–81
52. Дидів І. Б. Агротуристична діяльність, як засіб захисту та збереження навколишнього середовища. Забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, можливості, перспективи: матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 16-17 лютого 2018 р.). Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 77-79.
53. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці. Навчальний посібник. Львів: Афіша, 2002. 320 с.
54. Закон України «Про охорону праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
55. Зацарний В. В. Охорона праці : навч. посіб. для дистанц. навчання / В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно : відкр. міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". К. : Ун-т "Україна", 2006. 303 с.
56. Основи охорони праці : навч. посібник / Г. Г. Гогіташвілі, В. М. Лапін. - 4-те вид., виправл. і доповн. К. : Знання, 2008. 302 с.
57. Пістун І. П., Березовецький А. П., Тимочко В.О., Городецький І. М. Охорона праці (гігієна праці та виробнича санітарія): навч. посібн. / за ред. І.П.Пістуна. Львів: Тріада плюс, 2017. Ч. I. 620 с.
58. Пістун І. П., Тимочко В.О., Городецький І. М., Березовецький А. П. Охорона праці (гігієна праці та виробнича санітарія) : навчальний посібник. Львів: Тріада плюс, 2015. Ч. II. 224 с.
59. Тимочко В.О., Березовецький А.П. та ін., Безпека життєдіяльності та охорона праці. Практикум. Навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2022. 376с.